

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet u Zagrebu

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

**TAKTILNA SLIKOVNICA NA DJEČJIM ODJELIMA
NARODNIH KNJIŽNICA**

- Diplomski rad -

Studentica: Marina Klarić

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, 2016.

SADRŽAJ

UVOD.....	2
I. NARODNA KNJIŽNICA	4
Definicija	4
Korisnici	5
II. DJEČJI ODJEL NARODNIH KNJIŽNICA	6
III. SMJERNICE ZA KNJIŽNIČNE USLUGE ZA DJECU	8
IV. SLIKOVNICA	10
Osnovne karakteristike	10
Značenje i uloga.....	12
Vrste slikovnica.....	12
V. TAKTILNA SLIKOVNICA	15
Osnovne karakteristike	16
Važnost taktilne slikovnice za slijepu i slabovidnu djecu	17
Typhlo & Tactus grupa	19
Typhlo & Tactus Smjernice za izradu taktilnih slikovnica	20
Osnovne pogreške prilikom izrade	21
Teškoće u nakladništvu	23
VI. PRISUTNOST TAKTILNIH SLIKOVNICA NA DJEČJIM ODJELIMA NARODNIH KNJIŽNICA.....	25
VII. PRIMJERI TAKTILNIH SLIKOVNICA.....	26
VIII. TAKTILNA SLIKOVNICA NA DJEČJIM ODJELIMA NARODNIH KNJIŽNICA.....	32
Narodne knjižnice koje su sudjelovale u istraživanju	32
Metodologija istraživanja	43
Metode i instrumenti istraživanja.....	43
Uzorak istraživanja.....	43
Cilj i svrha istraživanja.....	45
Rezultati istraživanja	46
Rasprava	62
ZAKLJUČAK	64
LITERATURA	65
POPIS SLIKA.....	68
PRILOZI	69

UVOD

Još od najstarijih vremena ljudi su razvijali ljubav prema pisanoj riječi, knjige su se prepisivale po samostanima, čitale u čitaonicama sve dok se nije razvio sustav knjižnica gdje su se knjige mogle iznositi izvan knjižničnih prostora. Razvitak knjižnica omogućio je jačanje pismenosti i obrazovanja u manje razvijenim mjestima. Nedostatak financijskih sredstava više nije bio prepreka nabavi knjiga jer su se one sada mogle posuditi u knjižnici te potom vratiti nakon što budu pročitane. Danas su korisnici narodnih knjižnica svi članovi zajednice bez obzira na dob, spol, religiju, nacionalnost ili neke druge razlike. U UNESCO-vom Manifestu za narodne knjižnice istaknuto je kako je temeljno načelo narodne knjižnice jednakost pristupa svima što se odnosi i na osobe s posebnim potrebama, u ovom slučaju djecu s oštećenjima vida.

Dječji odjeli prva su mjesta koja će ova djeca posjetiti pri dolasku u knjižnicu stoga je zadaća knjižnica da im ponude građu koja će zadovoljiti njihove potrebe. Taktilne slikovnice zaokupit će pažnju djece s oštećenjima vida tako da se ovim diplomskim radom željelo utvrditi kolika je njihova prisutnost na dječjim odjelima narodnih knjižnica.

U prvom poglavlju istaknuta je definicija narodne knjižnice te su opisane njene osnovne djelatnosti čiji je cilj zadovoljavanje korisničkih potreba. Opisivanje dječjih odjela narodnih knjižnica i IFLA-inih Smjernica koje se odnose na knjižnične usluge za djecu uvod su za upoznavanje raznih vrsta slikovnica pa tako i taktilne slikovnice kojoj je posvećen središnji dio rada. U njemu će se pobliže objasniti osnovne karakteristike taktilnih slikovnica te istaknuti njihova važnost za slijepu i slabovidnu djecu. Opisat će se postupci njihove izrade ali i pogreške do kojih pritom dolazi jer će se u radu istaknuti kriteriji izrade opisani u Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica. Zbog velike skupoće navest će se osnovne poteškoće s kojima se nakladnici susreću prilikom izdavanja jedne od njih.

Daljnji dio rada baviti će se prisutnošću taktilnih slikovnica na dječjim odjelima narodnih knjižnica jer se željelo ukazati na nedovoljan broj primjeraka ove građe ili posjedovanje primjeraka koji ne zadovoljavaju propisane kriterije. Na samom kraju teorijskog dijela navest će se i opisati najpoznatiji primjeri hrvatskih i inozemnih taktilnih slikovnica koji su sudjelovali na nekom od međunarodnih natjecanja. Te taktilne slikovnice poslužiti će kao primjer kako bi prava taktilna slikovnica trebala izgledati.

Posljednji dio rada prikazuje rezultate istraživanja o prisutnosti taktilnih slikovnica na dječjim odjelima narodnih knjižnica koje je, putem ankete, provedeno diljem Republike Hrvatske među knjižničnim osobljem hrvatskih narodnih knjižnica.

I. NARODNA KNJIŽNICA

Knjižnice su mjesta koja okupljaju ljude kako bi ih potaknuli na čitanje. Sve više to su i mjesta organiziranja raznih kulturnih događanja na kojima svatko može prisustvovati jer je osnovna misija svake knjižnice da ona mora biti dostupna svima.

Knjižnica je kulturna i informacijska ustanova koja, slijedeći općeprihvaćene ciljeve društva i načela stručnog rada, odabire, nabavlja, obrađuje, u fizičkom i obavijesnom smislu sređuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, a preko organiziranih službi pruža raznolike usluge aktivnim i potencijalnim korisnicima.¹ Postoji više različitih vrsta knjižnica pa tako razlikujemo specijalne, školske, visokoškolske, općeznanstvene, nacionalne i narodne knjižnice.

Narodne knjižnice zauzimaju važno mjesto u životima ljudi. Posebne su zbog toga jer uslužuju sve vrste korisnika, od beba pa sve do umirovljenika. Zbog toga trebaju imati raznovrstan fond i razvijene službe i usluge koje će zadovoljiti svačije potrebe.

Definicija

Narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.²

Narodne knjižnice svojim službama i uslugama potiču i šire opće obrazovanje, stručni i znanstveni rad, a posebno se zalažu za to da svi slojevi pučanstva steknu naviku čitanja i korištenja raznolikih knjižničnih usluga.³ Tijekom cijelog svog života čovjek se obrazuje i

¹ Tadić, K. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994

Dostupno na: <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/katm.htm> (14.8.2016.)

² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 15

³ Tadić, K. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994

Dostupno na: <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/katm.htm> (14.8.2016.)

stječe nova znanja. U poslovnom svijetu, ali i u privatnom životu radi na sebi kako bi išao ukorak s vremenom i zadovoljio svoje potrebe za novim informacijama.

Glavne su djelatnosti narodne knjižnice pružanje usluga i osiguravanje građe na različitim medijima kako bi zadovoljila obrazovne i informacijske potrebe te potrebe za osobnim razvojem, uključujući i razonodu i potrebe vezane uz slobodno vrijeme, kako pojedinaca tako i grupa.⁴

U današnjem užurbanom svijetu ljudi imaju sve manje vremena za sebe stoga veliku važnost trebaju posvetiti svom slobodnom vremenu kako bi ga kvalitetno iskoristili. Knjižničari u tome imaju veliku ulogu jer svojim korisnicima štede vrijeme u pronalaženju traženih informacija, preporučuju im građu i pomažu u edukaciji prilikom korištenja novih tehnologija koje su im ili nepoznate ili se njima rijetko koriste. Stoga je važno da je knjižničar stručna i obrazovana osoba koja će u potpunosti ispuniti tražene zahtjeve korisnika.

Korisnici

Narodna knjižnica uslužuje različite vrste korisnika te se od nje očekuje da raznovrsnom građom i pruženim uslugama zadovolji sve potrebe korisnika, pogotovo korisnika s posebnim potrebama.

Potencijalne ciljane skupine korisnika su:

- Ljudi svih dobnih skupina i u svim životnim razdobljima:
 - djeca
 - mladež
 - odrasli
 - starije osobe.
- Pojedinci i grupe s posebnim potrebama:

⁴ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. str. 15

- pripadnici drugih kultura ili etničkih grupa uključujući starosjedilačku populaciju
 - osobe s posebnim potrebama, na primjer, slijepi ili slabovidni te osobe s oštećenjima sluha
 - ljudi vezani uz kuću
 - ljudi koji borave u raznim ustanovama, na primjer, u bolnicama, zatvorima
 - ljudi koji ne znaju ništa o uslugama knjižnice.
- Ustanove unutar šire društvene mreže:
- obrazovne, kulturne i volonterske organizacije i grupe u određenoj zajednici
 - poslovna zajednica
 - upravljačka tijela krovne organizacije, na primjer, lokalna vlast.⁵

II. DJEČJI ODJEL NARODNIH KNJIŽNICA

Zasebni dječji odjeli koji djeluju unutar narodnih knjižnica služe kao mjesta dječjeg okupljanja, čitanja i otkrivanja novih znanja. To su oku ugodna mjesta čiji je cilj zaokupiti dječju pažnju raznim aktivnostima. Oni se razlikuju od ostalih odjela knjižnice, šareni su i razigrani te se u njima osjeća dječja energija, ali i energija knjižničara koji u njemu rade.

Neke od najčešćih aktivnosti koje se provode na dječjim odjelima su:

- satovi obrade lektire
- likovne radionice
- igraonice
- pričaonice priča i bajki

⁵ Ibid. str.42

- lutkarske predstave
- izložbe
- kvizovi
- čitateljski klubovi
- književni susreti
- filmske, video i druge projekcije
- obilježavanje važnijih datuma

Dječji odjel trebao bi biti ogledalo same knjižnice. Ukoliko je djeci na odjelu boravak ugodan, oni će postati stalni korisnici knjižnice te se neće uvijek sjećati samo svog boravka u knjižnici tijekom djetinjstva već će se sjećati i knjižničara koji je tu radio. Na dječjem odjelu trebala bi raditi simpatična, društvena i kreativna osoba koja će uživati u radu s djecom te će raditi na dobrobit djece i same knjižnice. Naravno važno je da se zaposli stručna osoba koja posjeduje stručno knjižničarsko i pedagoško znanje, poznaje dječju psihologiju i pedagogiju te dječju literaturu.

Veoma je bitno da se djeca nauče dolaziti u knjižnicu od najranije dobi jer će time stvoriti navika posjete knjižnici i korištenja njene građe. Uloga je roditelja u tome jako bitna. Djecu i roditelje treba podučavati kako da što bolje iskoriste mogućnosti koje im pruža knjižnica te da razviju vještine korištenja tiskane i elektroničke građe.⁶

U nabavi nove građe veliku ulogu ima knjižničar koji se svakodnevno susreće s djecom i osluškuje njihove potrebe i mogućnosti. U izgradnji zbirke obvezno treba paziti da nova građa pronade svoje korisnike odnosno da je djeci privlačna i da je oni jednom pročitaju. Ona treba biti primjerena dobi korisnika, suvremena i zanimljiva. Kako se vremena mijenjaju i djecu sve više zaokupljaju nove tehnologije potrebno je da se u knjižnici osim novih knjiga pronade i audiovizualna i elektronička građa, igračke i edukativne igre. Korisnici s posebnim potrebama pritom ne smiju biti zanemareni već se i njima treba nabaviti nova građa koja odgovara njihovim sposobnostima. Iako u pravilu takva građa zahtijeva veće financijske mogućnosti, u

⁶ Ibid. str. 22

proračunu bi se uvijek trebala odvojiti financijska sredstva koje će se uložiti u tu svrhu jer je svaki korisnik bitan, a pogotovo korisnik s posebnim potrebama.

III. SMJERNICE ZA KNJIŽNIČNE USLUGE ZA DJECU

Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu - važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta objavljene su 2004. godine. Objavila ih je IFLA- Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova čija je osnovna uloga razvoj knjižničarstva. Smjernice su prvenstveno napravljene kako bi se poboljšale usluge za djecu i kako bi djeca kvalitetno provodila vrijeme u knjižnici.

U Smjernicama je istaknuto kako su dječje knjižnice, individualno ili grupno namijenjene sljedećim skupinama:

- dojenčadi i maloj djeci
- djeci predškolske dobi
- djeci školske dobi do trinaeste godine
- skupinama djece s posebnim potrebama
- roditeljima i drugim članovima obitelji
- odgojiteljima i učiteljima
- drugim odraslim osobama koje rade s djecom, knjigama i medijima⁷

Kako su dječje knjižnice, odnosno dječji odjeli narodnih knjižnica namijenjeni svim navedenim skupinama u Smjernicama se ističe kako sva djeca trebaju imati jednak pristup informacijama bez obzira na dob, rasu, spol, vjersku, nacionalnu ili kulturnu pripadnost, jezik, socijalni status te umne i tjelesne sposobnosti i vještine.

Tako je svakom djetetu potrebno osigurati pravo na:

⁷ Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu – važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / IFLA [i.e. International Federation of Library Associations and Institutions], Sekcija za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. str. 6

- informaciju
- funkcionalnu, vizualnu, digitalnu i medijsku pismenost
- kulturni razvoj
- razvoj vještina i navika čitanja
- cjeloživotno učenje
- kreativne programe u slobodno vrijeme⁸

Ovakvim stručnim vođenjem knjižnice, odnosno svog odjela i raznolikom građom postići će se zadovoljstvo kod djece te će oni rado dolaziti u knjižnicu. Potrebno je da knjižničar osluškuje potrebe djece, ali da se ujedno drži i određenih kriterija s kojima će osigurati dugovječniju građu. Prilikom izgradnje zbirke i razvijanja usluga, knjižničari trebaju odabirati građu koja je:

- visoke kvalitete
- primjerena dobi korisnika
- suvremena
- odraz raznolikih vrijednosti i mišljenja
- odraz kulture lokalne zajednice
- uvod u globalnu zajednicu⁹

Nabava odgovarajuće građe dovodi do zadovoljnog korisnika, u ovom slučaju djeteta. Odgovarajući prostor, oprema i nasmijani knjižničar spreman pomoći i surađivati ne samo s djetetom već i s drugim ustanovama, doprinijet će jačanju ugleda odjela, ali i knjižnice u cjelini. Dobar će knjižničar pomoći djetetu pri odabiru građe, preporučiti će mu dobru knjigu, motivirati će ga na čitanje i sudjelovati u njegovom razvoju.

⁸ Ibid. str. 7

⁹ Ibid. str. 9

IV. SLIKOVNICA

Osnovne karakteristike

Slikovnica se s pravom naziva prvom djetetovom knjigom jer se dijete s njom susreće od najranijih dana. Obitelj djeteta važna je prilikom promicanja slikovnice jer djetetu roditelji prvi donose knjigu u ruke, čitaju mu prije spavanja ili pak provode poslijepodnevna druženja zajedničkim listanjem slikovnice.

U Anićevom rječniku pod pojmom slikovnice nalazimo definiciju: *Slikovnica je knjiga za djecu koja sadrži pretežno slike ili se sastoji samo od slika ili crteža* dok u rječniku hrvatskoga jezika leksikografskog zavoda Miroslava Krleže piše kako je *slikovnica knjiga slika ili crteža, bez teksta ili s najnužnijim tekstom, za dječju poduku i zabavu*. Obje definicije potvrđuju tvrdnju kako je slikovnica namijenjena prvenstveno djeci, međutim s vremenom se razvio i određeni broj slikovnica namijenjenih odraslima.

Osnovna obilježja slikovnice su:

- ilustracija (slika)
- tekst
- odnos ilustracije i teksta

Ilustracija (slika)

Riječ ilustracija dolazi od lat. riječi *ilustris* što znači osvjetljen, svijetao, sjajan, bistar. Iz toga proizlazi da je ilustracija crtež ili slika koja tumači te dopunjuje i ukrašava neki tekst. Za djecu mlađe dobi primjerene su jednostavne ilustracije konkretnih bića, stvari ili pojava, odnosno slikovnice u kojima će uz ilustraciju stajati jedna riječ. Ovakve slikovnice odlične su za djecu koja tek usvajaju pojmove, odnosno riječi. Kako dijete raste ilustracije postaju sve složenije, a tako i tekst.

Osoba koja ilustrira slikovnice naziva se ilustrator. On je osoba koja svojim ilustracijama pobuđuje zanimanje djeteta za slikovnicom. Prve slike-ilustracije viđene na stranicama prve slikovnice osnova su za stjecanje prvih informacija o linijama, bojama, veličinama, odnosima, skladu, likovnosti, o umjetnosti, naravno, uz pretpostavku da su ilustracije kvalitetne.¹⁰ Ilustracije trebaju biti skladnih boja i estetski vrijedne, realne kad pojašnjavaju pojmove, a maštovite kad obogaćuju doživljaj.¹¹

Tekst

Većina je slikovnica osim ilustracijama popraćena i tekstom čije teme proizlaze iz dječjeg života, njegove svakodnevnice i zabave. Paralelan je sa slikom jer je na ovaj način djetetu najlakše pratiti temu.

Tekst treba biti prilagođen djetetovoj sposobnosti razumijevanja poruke koju prenosi, zanimljiv, smislen, pisan jasnim i pravilnim jezikom.¹² Zanimljivo je istaknuti kako se većina slikovnica bavi motivima životinja i prijevoznih sredstava dok samo petina slikovnica obrađuje bajke.

U onim slikovnicama u kojima se javlja tekst namijenjen najmlađoj djeci, slova trebaju biti krupnija, veća i jednostavna po obliku, dok će se s rastom djece i povećanjem teksta slova smanjivati do normalne veličine slova u početnici. Primjeren tekst jezično je ispravan i čist, jednostavan, protkan literarnim vrijednostima. Prilagođen je djetetovoj sposobnosti razumijevanja, zanimljiv i smislen, pisan jasnim, pravilnim jezikom te odiše duhovitošću i maštovitošću.¹³

¹⁰ Posilović, A. Kutić slikovnica : priručnik za osnivanje i rad. Zagreb : Savez društava Naša djeca, 1986. str. 14

¹¹ Stričević, I. Čitajmo im od najranije dobi.

Dostupno na: [file:///C:/Users/korisnik/Downloads/web-tekst_odgajatelji_2006%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/korisnik/Downloads/web-tekst_odgajatelji_2006%20(1).pdf) (14.8.2016.)

¹² Ibid.

¹³ Šišnović, I. Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. // Dijete, vrtić, obitelj 17, 66(2011), str. 9

Odnos ilustracije i teksta

Za kvalitetnu slikovnicu potreban je dobar odnos ilustracije i teksta. Bez dobre ilustracije ili teksta koji odgovaraju dobi djeteta ne može se napraviti ni kvalitetna slikovnica. Ilustracija i tekst se u ovom slučaju trebaju nalaziti u odličnom međuodnosu. Čak se preporučuje kako bi najbolje bilo kada bi se autor teksta i ilustrator pronašli u istoj osobi jer će se na ovaj način lakše ostvariti zamišljeno. Naravno, to ne mora biti tako jer se često dogodi da se kvalitetnom komunikacijom među osobama ostvare bolji ciljevi od prethodno zamišljenih.

Značenje i uloga

Slikovnica je prvenstveno namijenjena djeci mlađeg uzrasta, djeci predškolske dobi i mlađe školske dobi. Osim za igru i razonodu u obiteljskom okruženju, njome se služe i odgajatelji i učitelji u odgojno-obrazovnom procesu.

U današnje vrijeme velika se važnost usmjerava na poticanje i promicanje čitanja te se osmišljavaju razni projekti kako bi se navedeno ostvarilo. Kao bitno nastavno sredstvo koristi se slikovnica koja na zanimljiv način može pomoći prilikom savladavanja tehnike čitanja i razumijevanja pročitano. Uvelike se koristi prilikom obrade satova lektire u prvim i drugim razredima osnovne škole dok učenici nisu još u potpunosti savladali i uvježbali tehniku čitanja. Ona omogućava da se na kreativan i aktivan način osmisli nastavni sat u kojem će se izmjenjivati igra i konstruktivan rad.

Dobra, vrijedna slikovnica djeci nadomješta slobodnu igru i trčanje za životinjama, donosi istine i pouke, razvija maštu, oštri dar zapažanja, upoznaje ih sa svijetom, intenzivira emocije, razvija smisao za ljepotu, potiče na akciju, izaziva na moralno vrednovanje, bogati rječnik i pomaže im stvarati pravilne jezične formulacije.¹⁴

Vrste slikovnica

Slikovnice se dijele prema različitim kriterijima.

¹⁴ Diklić, Z. ; Težak, D. ; Zalar, I. Primjeri iz dječje književnosti. Zagreb : DiVić, 1996., str. 345.

Široku podjelu donose B. Majhut i D.Zalar (2008), koji slikovnice dijele s obzirom na:

- a) oblik
- b) strukturu izlaganja
- c) sadržaj
- d) likovnu tehniku
- e) sudjelovanje recipijenta

Iako se navedena podjela može dalje razgranati, te se slikovnice mogu razvrstati po još užoj podjeli, u nastavku rada u to se neće ulaziti već će se samo pobliže objasniti najpoznatije vrste slikovnica.

Edukacijska slikovnica

Edukacijska slikovnica je slikovnica koja dijete poučava pravilima ponašanja i nadopunjuje znanje o određenim stvarima. Pomaže djetetu u savladavanju svakodnevnih problemskih situacija jer su njena glavna tema svakodnevne situacije iz života. Tako npr. čitajući edukacijsku slikovnicu dijete može lakše savladati korištenje sata ili prelaženje ceste jer ga edukacijska slikovnica zajedno uz roditelje tome podučava.

Problemska slikovnica

Problemska je slikovnica osim djeci poprilično važna i roditeljima jer je to slikovnica koja se bavi određenim problemom s kojim se dijete susreće, a teško mu ga je podijeliti s drugima. U današnje vrijeme česta tema problemskih slikovnica je primjerice rastava roditelja, zlostavljanje u obitelji, bolest i sl.

Glavni lik u problemskoj slikovnici progovara o problemu koji ga muči te se kroz radnju slikovnice problem u potpunosti rješava. Na ovaj način dijete shvaća da se s određenom problemskom situacijom ne susreće samo već da se u istim ili sličnim situacijama nalaze i ostala

djeca te da uvijek postoji rješenje problema. Djetetu tada postaje lakše izreći, nacrtati ili odglumiti uz pomoć igračaka situaciju koja mu stvara problem.¹⁵

Dijete se tako oslobađa strahova, poniženja, ljutnje ili pak srama te rješava vlastite emocionalne poteškoće.

Interaktivna slikovnica

Interaktivna slikovnica namijenjena je djeci između dvije i četiri godine. Podučava osnove čitanja, prepoznavanje oblika i boja te razvijanje vještine opažanja i prepoznavanja.

Osim što su u njoj prisutni slika i tekst, u njoj pronalazimo i različite animacije i zanimljive zvukove koji zaokupljuju dječju pažnju. Pažnja djeteta pokušava se pridobiti na različite načine tako da djeluje na razna osjetila poput osjetila vida, sluha, mirisa. Pritiskom određenih tipki slikovnica ispušta npr. zvukove životinja koje djeca potom pokušavaju prepoznati ili pak ako se po prvi puta susreću s njima zapamtiti.

Među najpoznatijim interaktivnim slikovnicama je tzv pop-up slikovnica. To je slikovnica koja sadrži interesantne skočne slike koje zadržavaju pažnju mališana dok im odrasli čitaju slikovnicu.

Laporelo slikovnica

Laporelo slikovnice sastoje se od šest do deset stranica, a sastavljene su tako da se mogu raširiti i sklopiti, a svaka stranica je jedna likovna cjelina.¹⁶ Namijenjene su djeci između dvanaest i osamnaest mjeseci. Otvaraju se poput harmonike, a napravljene su od plastificiranog kartona odnosno plastike koja izgleda kao mali jastučić. Kako je dijete navedene dobi maleno i nezrelo, ovakve slikovnice često bivaju u ustima djeteta koje ih potom grize i žvače. Korištenjem navedenog materijala za izradu slikovnice omogućena je njena dugotrajnost.

¹⁵ Knebl Klasić, S. Slikovnica - susret djeteta i pisane riječi. // Moj vrtić – priručnik za sretnije odrastanje, br. 20/21(2010), str. 84.

¹⁶ Švarc-Kalafatić, V. Slikovnica i igračka. // Umjetnost i dijete 4, 19-20(1972), str. 91.

Računalna slikovnica

Računalna slikovnica može se dobiti na dva načina. Prvi način jest da se crteži djece i tekst slikovnice prenesu u računalni program kojim se izrađuju slikovnice. Na ovaj način napraviti će se računalna slikovnica gdje će se klikom miša moći vrtjeti stranice slikovnice.

Drugi oblik je direktna izrada na računalu i teksta i slike u računalnim programima koji to omogućuju te stvaranje Power Point prezentacije koja će omogućiti da slikovnica sliči tiskanom obliku i sadrži stranicu s tekстом i stranicu sa slikom.

Ukoliko djeca samostalno izrađuju navedene slikovnice osjećat će se zadovoljnima što su nešto ovakvo samostalno napravili te će biti ponosni na sebe.

Taktilna slikovnica

Taktilne slikovnice namijenjene su djeci s oštećenjima vida, a napravljene su od raznovrsnih materijala koji su zanimljivi djeci jer ih djeca mogu taktilno osjetiti. Često već na naslovnoj stranici imaju materijal za taktilni doživljaj kako bi ih djeca s oštećenjima vida lakše prepoznala.

Taktilne slike u taktilnim slikovnicama trebaju biti popraćene tekстом napisanim latiničnim pismom, ali i tekстом otisnutim na Brailleovom pismu kako bi djeca s oštećenjima vida mogla pratiti radnju slikovnice.

U nastavku rada pobliže će se opisati ova vrsta slikovnica koje su zasad još nedovoljno istražene te se o njima ne zna puno.

V. TAKTILNA SLIKOVNICA

Taktilna slikovnica podrazumijeva posebno prilagođenu knjigu unutar koje se osim teksta nalaze i prilagođene taktilne slike.¹⁷ Od velike je važnosti za slijepu i slabovidnu djecu koja se od svog najranijeg djetinjstva susreću s problemima prilikom susreta s knjigom. Zbog

¹⁷ Šupe, T. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. // Dijete, vrtić, obitelj 26, 66(2011/2012), str. 175

gubitka vidne percepcije ovakva se djeca usmjeravaju na korištenje taktilne percepcije jer će to utjecati na njihov spoznajni razvoj. S obzirom da im je otežan dolazak do informacija koje se nalaze na standardnom tisku, ovim se korisnicima olakšava dolazak do informacija koristeći taktilne slikovnice. Na ovaj način djeca samostalno istražuju i dolaze do novih informacija koristeći dodir. Ilustracije koje se koriste uzdignute su kako bi dijete lakše moglo zamisliti cjelovitu sliku i tako došlo do toliko željene informacije.

Velika važnost u stvaranju taktilnih slikovnica pridodana je korištenju taktilnog pisma, odnosno brajice. Nazvana je po tvorcu Louisu Brailleu i samom slijepom od ranog djetinjstva.¹⁸ U brajici se upotrebljava šest izbočenih točkica, u shemi od po tri točkice u dva okomita reda, a s pomoću njih mogu se dobiti 63 znaka. Slijepi tako čitaju pipajući prstima obiju ruku slijeva nadesno, a pišu na jačem papiru posebnim pisaćim priborom počinjući od desna nalijevo.¹⁹

Kombiniranjem brajice i taktilne slike koja udovoljava svim kriterijima propisanim u Typho & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica jedino se može napraviti kvalitetna taktilna slikovnica koja će pomoći slijepim i slabovidnim osobama u njihovom zadovoljavanju informacijskih i kulturnih potreba.

Osnovne karakteristike

Kao i sva druga djeca, tako i djeca s oštećenjima vida, vrlo rano počinju upoznavati svijet oko sebe. Iako nemaju mogućnost vidjeti ili čitati, ova djeca vrlo dobro upoznaju svijet taktilnim putem. Koriste dodir kako bi se snalazili u svakodnevnim situacijama i bez poteškoća rješavali prepreke na koje nailaze.

Taktilnom slikovnicom ovaj se djeci pokušava objasniti bit pa su slike u taktilnim slikovnicama prikazane bez suvišnih detalja i u reljefnom obliku. Nikada se vizualnu sliku ne smije doslovno prenositi u taktilnu jer bi prevelik broj detalja u potpunosti zbunio dijete te ono ne bi uspjelo vizualizirati određeni objekt. Potrebno je naglasiti i kako slika uvijek mora pratiti

¹⁸ Tupek, A. Digitalizacija građe za slijepce i slabovidne osobe - potrebe i mogućnosti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), str. 64

¹⁹ Hrvatska enciklopedija. Brailleovo pismo.

Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9210> (14.8.2016.)

običan tekst i tekst na brajici kako bi dijete uspjelo stvoriti cjelovitu sliku vizualiziranog objekta.

Postoje jednostavna pravila kojih se treba držati prilikom izrade taktilnih slikovnica za djecu mlađe dobi. Te slikovnice trebaju biti:

- Sigurne
- Jednostavne
- Malene
- Kratke
- Čvrste
- Stimulirajuće²⁰

Pri izradi taktilne slikovnice koriste se različiti materijali koji se mogu taktilno percipirati i asocirati dijete na ono što se njima želi prikazati. Ukoliko se djetetu npr. želi prikazati pile bilo bi dobro kada bi se u njegovom prikazu koristilo npr. perje koje će najbolje djetetu moći dočarati izgled pileta.

Važno je također da se djeca s taktilnim slikovnicama upoznaju vrlo rano, da ih osjete i drže u ruci. Na ovaj način djeca s oštećenjima vida pokušavaju zamisliti izgled nekih objekata, simbola ili npr. životinja s kojima se svakodnevno susreću, ali ih nažalost nikada neće moći vidjeti i u potpunosti doživjeti.

Važnost taktilne slikovnice za slijepu i slabovidnu djecu

Slijepa i slabovidna djeca uskraćena su za vizualne informacije koje su djeci koja se po prvi puta susreću sa objektima oko sebe od velike važnosti. Ovaj nedostatak, djeca s oštećenjima vida trebaju nadoknaditi na drugi način kako bi funkcionirala i snalazila se u današnjem svijetu. Potrebne su mnoge prilagodbe okoline, ali i njih samih kako bi prelazili prepreke s kojima se svakodnevno susreću.

²⁰ The Typhlo and Tactus guide to children's books with tactile illustrations 2000 – 2008.

Dostupno na: http://www.tactus.org/guide_lines_typhlo_anglais.pdf (14.8.2016.)

Dugo je bio prisutan stav u društvu da je za slijepu osobu, u ovom slučaju dijete, dovoljno prilagoditi knjigu tako da se prepíše tekst ili snimi u zvučnoj tehnici. Slike kao sastavni dio knjiga su se uglavnom izostavljale kao suvišan i nepotreban dio.²¹ Smatralo se da se zbog dječjeg oštećenja vida slike ne moraju prilagođavati ovoj djeci jer ih oni ionako ne vide.

Danas se pak situacija u potpunosti promijenila. S obzirom da dijete zbog nedostatka vizualne informacije ne može vidjeti slike koje se nalaze svugdje oko njega, a poznato je da vizualne informacije čine osamdeset posto naše percepcije²² ovoj se djeci na različite načine pokušavaju prikazati vizualne informacije kojima su okruženi.

Još od najranije dobi djecu se pokušava upoznati sa taktilnom slikovnicom. U tome veliku ulogu imaju ne samo roditelji već i odgajatelji, učitelji, rehabilitatori, knjižničari, ali i mnoge druge osobe kojima su okruženi. Kako slike djeci s oštećenjima vida predstavljaju nešto u potpunosti apstraktno što na temelju samog verbalnog opisa ne mogu u potpunosti doživjeti, taktilne im slikovnice pomažu kako bi taktilnim putem doživjeli svijet oko sebe. Ona je u prvom redu važna kako bi djetetu pružila informaciju na koju ima pravo kao i ostala djeca.²³ Na ovaj način, koristeći taktilnu slikovnicu koja odgovara Typho & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica, slijepa i slabovidna djeca mogu si dočarati izgled kuće ili toplinu Sunca što je teško verbalno opisati i što zbog svoje prevelike veličine u pravilu ne bi mogli niti dotaknuti, a kamoli percipirati.

Od velike je važnosti da se slijepo dijete ili dijete s oštećenjem vida što ranije susretne s brajicom.²⁴ Ono možda na samom početku neće razumjeti značenje točkica , ali će svakodnevnim susretom s njima brajica postati sastavni dio njegova života. Podrškom roditelja

²¹ Knjižnice za slijepe u informacijsko doba : smjernice za razvoj službi i usluga / uredile Rosemary Kavanagh i Beatrice Christensen Skoeld. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. str. 175

²² Šupe, T. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. // Dijete, vrtić, obitelj 26, 66(2011/2012), str.26

²³ Knjižnice za slijepe u informacijsko doba : smjernice za razvoj službi i usluga / uredile Rosemary Kavanagh i Beatrice Christensen Skoeld. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. str. 175

²⁴ The Typhlo and Tactus guide to children's books with tactile illustrations 2000 – 2008.
Dostupno na: http://www.tactus.org/guide_lines_typhlo_anglais.pdf (14.8.2016.)

koji će zajedno s djetetom proučavati taktilnu slikovnicu, istraživati je i pritom objašnjavati djetetu o čemu govori, dijete će razviti interes i volju za sve većim njihovim čitanjem.

Typhlo & Tactus grupa

Typhlo & Tactus grupa međunarodno je udruženje stručnjaka koji se bave djecom s oštećenjima vida. Osnovni cilj grupe je povećanje broja taktilnih slikovnica, rad na njihovoj kvaliteti i lakšoj dostupnosti za djecu s oštećenjima vida. Čine je stručnjaci iz Francuske, Češke, Italije, Finske, Ujedinjenog Kraljevstva, Poljske, Belgije i Nizozemske koji surađuju s partnerima iz Estonije, Kolumbije, Kanade, Danske, Indije, Irana, Norveške, Perua, Rusije, Švicarske, Južne Koreje, Litve, Rumunjske, Slovenije, Južnoafričke Republike, Sjedinjenih Američkih Država i Hrvatske.²⁵

Grupa djeluje unutar istoimenog projekta, a temelje vuče iz 1995. godine kada nastaje ideja stvaranja Tactusa, projekta realiziranog 1999. godine u suradnji s francuskom udrugom Les Doigts Qui Revent. (Prsti koji sanjaju). Ovim projektom udružuju se Belgija, Francuska, Italija i Velika Britanija koje odlučuju zajedno raditi na izradi taktilnih slikovnica prilagođenih djeci s oštećenjima vida.

Na ideju udruge Les Doigts Qui Revent udruga Tactus osniva međunarodno natjecanje Tactus na kojem se roditelji djece s oštećenjima vida, učitelji, likovni umjetnici i mnogi volonteri udružuju u izradi taktilnih slikovnica. 2005. godine udruga dobiva konačan naziv te se otada naziva Typhlo & Tactus grupa.²⁶

Osnovni su ciljevi grupe:

- Povećanje broja taktilnih slikovnica dostupnih po prihvatljivoj cijeni
- Jačanje svijesti o potrebi taktilnih slikovnica
- Davanje smjernica i ideja dizajnerima taktilnih slikovnica

²⁵ Typhlo & Tactus.

Dostupno na: <http://www.tactus.org>

²⁶ The Typhlo and Tactus guide to children's books with tactile illustrations 2000 – 2008.

Dostupno na: http://www.tactus.org/guide_lines_typhlo_anglais.pdf (14.8.2016.)

- Razmjena ideja, resursa i informacija
- Sudjelovanje u relevantnim istraživanjima
- Promicanje izvrsnosti na ovom polju kroz državna i međunarodna natjecanja
- Objavljivanje smjernica za izradu i korištenje taktilnih knjiga namijenjenih djeci s oštećenjima vida²⁷

Typhlo & Tactus Smjernice za izradu taktilnih slikovnica

Kako bi sve taktilne slikovnice odgovarale potrebama djece s oštećenjima vida Typhlo & Tactus grupa odredila je kriterije za izradu taktilnih slikovnica koji su objedinjeni u Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica. Potrebno je istaknuti kako se kod izrade taktilnih slikovnica za djecu mlađe dobi u potpunosti treba držati kriterija dok su kod djece starije dobi mogući ustupci prilikom izrade. Ono što je jako bitno jest da su taktilne slikovnice čvrste i kvalitetne izrade kako bi ih dijete s oštećenjima vida moglo sa sigurnošću koristiti. Treba se paziti na dob djeteta, vrstu i stupanj teškoće, razvojnu razinu i iskustvo kojim dijete raspolaže.

Kriteriji objedinjeni u Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica određuju da:

- trebaju biti čvrste, robusne
- moraju imati krute stranice (kartonske ili od tkanine)
- moraju imati uvez koji omogućava da otvorena slikovnica bude potpuno ravna kako bi bilo omogućeno potpuno taktilno istraživanje slikovnice, kao i pravilno zatvaranje nakon uporabe
- tekst u njima mora biti i na uvećanom crnom tisku (npr. Arial 24) i na brajici
- tekst treba uvijek biti na istoj strani slikovnice (tj. na strani lijeve ili desne ruke), a isto vrijedi i za ilustracije

²⁷ Typhlo & Tactus.

- dimenzije stranica trebaju biti različite sukladno dobi djeteta (dijete bi moglo početi sa slikovnicom dimenzija 15 X 15 cm, pa napredovati prema 20 X 20, 25 X 25, 21 X 29,7 prema tome kako dijete raste i povećava svoje vještine taktilnog istraživanja)
- broj stranica treba biti vezan uz dob djeteta; može se početi s 5-6 stranica za najmlađu djecu, da bi se broj postupno povećavao sukladno dobi
- dno svake stranice treba biti označeno da bi se dijete lakše orijentiralo
- korišteni materijali trebaju biti lako prepoznatljivi
- među objektima na stranici treba ostaviti dovoljno prostora
- potrebno je izbjegavati preklapanje objekata na slici (kada se predmeti nalaze jedni ispred drugih na slici i djelomično ih prekrivaju)
- potrebno je poštivati stvarne proporcije i izbjegavati prikazivanje perspektive
- ako slika prikazuje čovjeka najbolje je prikazati ga u prednjem planu, a ako je riječ o životinjama, najbolje ih je prikazati sa strane
- ukoliko se lik pojavljuje više od jednom tijekom priče, njegove karakteristike uvijek moraju biti iste
- debljina materijala koji se lijepi na stranicu treba biti barem 1 mm²⁸

Osnovne pogreške prilikom izrade

Prilikom izrade taktilnih slikovnica često može doći do pogrešaka koje se mogu dogoditi kada osoba nema dovoljno iskustva u izradi taktilnih slikovnica odnosno kada je u tome početnik. Nažalost, pogreške se mnogo puta uoče tek kada je taktilna slikovnica već napravljena odnosno kada dođe u ruke djece s oštećenjima vida. Na temelju takvih iskustava uočile su se neke od osnovnih pogrešaka koje su se s vremenom ponavljale.

²⁸ Guidelines for making tactile books.

Dostupno na: <http://www.tactus.org/guidelines.html>

Previše teksta i detalja

Taktilne slikovnice trebaju biti kratke i tekst bi se u njima trebao rimovati. Stoga se preporučuje da se pri odabiru slikovnice koja će se prilagoditi djeci s oštećenjima vida ne vodi računa o vanjskom izgledu slikovnice već bi se odabir trebao vršiti prema tekstu, odnosno onome o čemu navedena slikovnica govori. Prava i kvalitetna taktilna slikovnica uvijek bi trebala prenositi poruku koja će djeci ostati u sjećanju.

Nakon što se odabere slikovnica, tekst bi se trebao skratiti te bi se potom trebao napisati novi tekst u rimi ukoliko u navedenoj slikovnici već nije prisutna rima. Jedna od čestih pogrešaka u taktilnim slikovnicama jest upravo ta da sadrže previše teksta dok su slike prikazanih objekata prepune detalja.

Iako taktilne slikovnice pružaju velike mogućnosti u kreiranju i oblikovanju slika, jer dopuštaju korištenje velikog broja materijala, treba se paziti da se ne pretjeruje. Osnovno je pravilo da na slikama ne smije biti previše detalja jer to na djecu djeluje zbunjujuće i odvlači im pažnju od bitnog.

Prikazivanje perspektive

Djetetu s oštećenjem vida jako je teško shvatiti, ukoliko je tako prikazano na slici, što se nalazi ispred, odnosno iza nekog objekta pa bi se slike s prikazom perspektive trebalo izbjegavati. Taktilna slika ne treba prikazivati perspektivu jer slijepo dijete to ne može percipirati.²⁹ Ono na ovaj način može steći pogrešan dojam o veličini npr. psa u odnosu na kućicu u kojoj stanuje. Prikazom psa u većoj veličini od same kućice, dijete bi steklo dojam da je pas veći od kućice u kojoj živi te se stoga preporučuje da se odnosi veličina prikazuju tako da oni budu realni.

Prikazivanje objekata, ljudi ili životinja

Jedna od čestih pogrešaka prilikom izrade taktilnih slikovnica je prikazivanje dijelova objekata ili pojedinih dijelova tijela ljudi ili životinja jer bi se oni u pravilu trebali prikazivati u cijelosti. Iznimno se u određenim situacijama glava ljudi ili životinja te neke specifičnosti

²⁹ Šupe, T. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. // Dijete, vrtić, obitelj 26, 66(2011/2012), str.27

određenih životinja mogu samostalno prikazati. U tim situacijama likove ljudi potrebno je prikazivati frontalno dok se za prikazivanje životinja preporučuje postranično prikazivanje. Takvim prikazivanjem djetete s oštećenim vidom lakše će uočiti sve dijelove tijela životinja i ljudi.

Preklapanje linija

U slučajevima kada se želi prikazati zbir nečega objekti ili predmeti ne smiju se međusobno preklapati već trebaju biti prikazani jedni blizu drugih. Na ovaj način djetete taktilnim putem može odrediti oblik svakog samostalnog predmeta te uvidjeti da se više istih predmeta, odnosno oblika nalazi na istom mjestu. Dolaženje do ovakvih zaključaka kod djece s oštećenjima vida moguće je samo ukoliko su linije predmeta jasno definirane. Ukoliko nisu, djeca neće moći samostalno doći do ovakvih zaključaka.

Nedostatak ruba stranice

Na dnu sviju stranica taktilne slikovnice trebala bi biti napravljena podloga od određenog materijala. To će djetetu predstavljati rub slikovnice koji će mu poslužiti za bolju orijentaciju prilikom služenja taktilnom slikovnicom. Osim toga, svaki objekt na slici trebao bi imati podlogu kako bi djetete razumjelo da jedno bez drugog ne može. Tako bi se npr. prilikom prikazivanja automobila na dnu taktilne slikovnice trebala od određenog materijala izraditi cesta koja će poslužiti kao podloga. Ukoliko toga ne bi bilo, djetete bi moglo navedeni automobili percipirati na sasvim drugačiji način odnosno moglo bi si stvoriti sliku da npr. automobil leti u zraku.

Teškoće u nakladništvu

Teškoće u nakladništvu taktilnih slikovnica javljaju se na hrvatskoj, ali i svjetskoj sceni. Kao osnovni razlozi navode se: niska naklada koja onemogućava masovnu proizvodnju, a bilo koji drugi oblik čini neisplativim, ulaganje velike količine truda i vremena u izradu slikovnica-

ručnih radova i nemogućnost njihova umnažanja, nedovoljna senzibiliziranost javnosti, ali i samih roditelja slijepe i slabovidne djece za ovaj problem i sl.³⁰

Skupoća taktilnih slikovnica i dalje predstavlja najveći problem. Dok školski udžbenici koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu za djecu bez poteškoća koštaju oko šezdeset kuna, taktilne slikovnice ili udžbenici za djecu s oštećenjima vida koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu koštaju oko četiristo kuna. Djeca koja žive u sredinama u kojima školske ili narodne knjižnice ne posjeduju taktilne slikovnice, a roditelji žive u lošijoj financijskoj situaciji, ponekad se s udžbenikom prilagođenim djeci s poteškoćama vida susreću tek u prvom razredu osnovne škole. Takvi udžbenici su zapravo skupe knjige s mnogo teksta i bez ijedne slike.³¹ Nažalost, jedan takav udžbenik, napisan Brailleovim pismom, koji na niti jedan drugi način ne omogućava djetetu taktilno prepoznavanje slika, upotrebu mašte i stvaranje vlastitih vizualizacija ograničava dijete i zakida ga.

S druge pak strane taktilne su slikovnice djeci zanimljivije zbog korištenja raznovrsnih materijala. One često sadrže svjetlosne i zvučne efekte, a mogu posjedovati i određene mirise zbog čega nije moguća njihova masovna proizvodnja. Zbog malog tržišta i složenosti postupka izrade, što rezultira visokom cijenom taktilnih slikovnica, nakladnici često iskazuju probleme s kojima se susreću. Osim samih nakladnika, nezadovoljstvo sve više raste i kod roditelja koji djeci ili ne mogu uopće omogućiti kupovinu taktilne slikovnice ili im mogu omogućiti jako malen broj.

Nažalost, u svemu tome najviše pate djeca koja najviše gube. Zakinuta su jer nisu u mogućnosti doći u kontakt s velikim brojem slikovnica poput njihovih vršnjaka bez poteškoća. Ne mogu s radošću istraživati svijet oko sebe i razvijati se u skladu sa svojim godinama.

³⁰ Bukvić, Z. Podrška djeci s teškoćama i posebnim odgojno obrazovnim potrebama primjenom programa senzorne integracije (prikaz slučajeva). // Kvaliteta i standardi usluga edukacijskih rehabilitatora : zbornik radova 9. kongresa s međunarodnim sudjelovanjem. str. 31

Dostupno na: <http://bib.irb.hr/datoteka/588674.zbornik2012.pdf#page=94> (14.8.2016.)

³¹ Šupe, T. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. // Dijete, vrtić, obitelj 26, 66(2011/2012), str.27

VI. PRISUTNOST TAKTILNIH SLIKOVNICA NA DJEČJIM ODJELIMA NARODNIH KNJIŽNICA

O taktilnim se slikovnicama zasada ne zna puno. Nedovoljno su istražene pa je teško odrediti njihovu prisutnost na dječjim odjelima narodnih knjižnica ne samo u Republici Hrvatskoj već i u knjižnicama drugih zemalja. Ono što se zna jest da su nažalost veoma skupe što je jedan od važnih faktora koji utječe na njihovu prisutnost. Osim toga, malen je broj stručnjaka koji se bavi njihovom izradom pa se često dogodi da napravljene taktilne slikovnice u potpunosti ne odgovaraju Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica koje je napravila Typhlo & Tactus grupa. Kako je Republika Hrvatska postala zemlja partner Typhlo & Tactus grupe koja djeluje na promidžbi taktilnih slikovnica i njihovom umnažanju, pojam taktilne slikovnice postaje sve poznatiji u našoj zemlji.

Centar za stalno stručno usavršavanje pokrenuo je tako održavanje seminara i radionica za izradu taktilnih slikovnica za djelatnike školskih i narodnih knjižnica. Predavačice Hela Čičko i Natalija Dragoja iz Knjižnica grada Zagreba na stručan način upoznaju djelatnike školskih i narodnih knjižnica s nedostatkom taktilnih slikovnica te ih potiču na njihovo stvaranje držeći se propisanih kriterija. Kako su i same izradile taktilnu slikovnicu „Putovanje mace Lile“ sudionike ovim putem mogu potaknuti na izradu sličnog primjerka. Financijske prepreke koje prvenstveno nastaju zbog skupoće otiska Brailleovog pisma na taktilnu slikovnicu mogu se uspješno prijeći suradnjom s udrugama slijepih osoba jer neke od njih posjeduju svu potrebnu opremu za otisak.

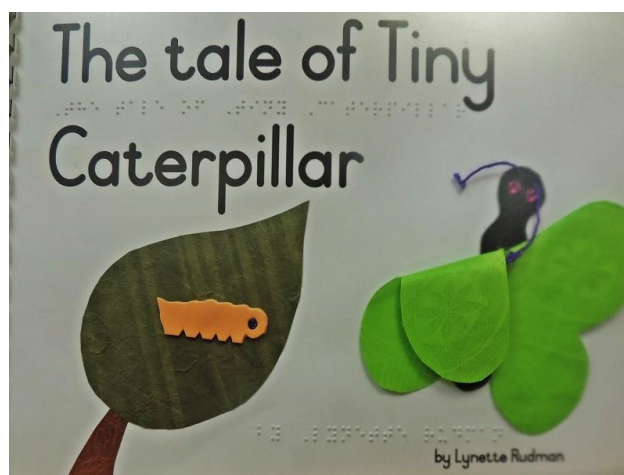
Kako se na međunarodnoj razini svake godine održava sve veći broj natjecanja taktilnih slikovnica tako i hrvatski predstavnici imaju priliku sudjelovati i prezentirati svoje uratke o čemu će više riječi biti u nastavku rada. Naše knjižnice ne posjeduju velik broj pravih taktilnih slikovnica namijenjenih osobama s oštećenjima vida pa se nerijetko događa da knjižnica u svojim prostorima organizira izložbu jedne ili više taktilnih slikovnica koje su sudjelovale na nekom od natjecanja. To je prilika da se djeca, ali i knjižničari, upoznaju s pravim izgledom taktilnih slikovnica. Nerijetko se događa da se taktilnim slikovnicama nazivaju slikovnice namijenjene djeci mlađe dobi bez oštećenja vida jer takve slikovnice djeluju na taktilni podražaj, ali ne zadovoljavaju Typhlo & Tactus Smjernice za izradu taktilnih slikovnica. Ipak, u nedostatku pravih taktilnih slikovnica, dobro je koristiti i navedene jer bilo kakav taktilni podražaj dobro utječe na dječju maštu i cjelokupan njihov razvoj.

VII. PRIMJERI TAKTILNIH SLIKOVNICA

Potreba za sve većim brojem taktilnih slikovnica dovela je do njihove sve veće proizvodnje i izlaganja na brojnim natjecanjima među kojima je najpoznatije međunarodno natjecanje taktilnih slikovnica koje je dio projekta „Typhlo & Tactus”. U ovom poglavlju tako će se opisati neke od najzanimljivijih taktilnih slikovnica koje su izradili strani, ali i naši stručnjaci, odnosno tiflopedagozi.

Priča o maloj gusjenici- Lynette Rudman

Taktilna slikovnica *Priča o maloj gusjenici* nastala je 2005. godine po predlošku poznate dječje slikovnice *Vrlo gladna gusjenica* čiji je autor Eric Carle. Rađena je tehnikom kolaža i služi podučavanju brojeva do deset i učenju dana u tjednu. Također se može koristiti u nastavi Biologije jer je u njoj opisan životni ciklus leptira.³²

Slika 1. Priča o maloj gusjenici

³² Taktilne slikovnice kroz prostor: vodič kroz izložbu.

Ti, ja i naše ruke- Marcella Basso

Marcella Basso, predstavnik Italije, 2015. godine je sa svojom slikovnicom *Ti, ja i naše ruke* pobijedila na Typhlo & Tactus natjecanju za izradu taktilnih slikovnica. Slikovnica je zamišljena tako da se na njoj nalaze dva velika džepa gdje jednog koristi dijete s oštećenjem vida, a drugog dijete bez oštećenja vida. Svako dijete stavlja ruku u svoj džep gdje osjetom pokušavaju dotaknuti i osjetiti predmete, ali i ruke jedno drugog.³³

Slika 2. *Ti, ja i naše ruke*

Nevjerojatna planina- Erika Forest

Nevjerojatna planina taktilna je slikovnica koja pjesmom i taktilnim osjetom pokušava dočarati uspon na planinu. Navedeni uspon ustvari ima simboličko značenje jer se njime žele prikazati ljudski emocionalni usponi i padovi.

Slikovnica ima kožnu naslovnicu i stranice prekrivene pamukom. Kako bi kod djece potaknula zanimanje, cijela je ispunjena raznim materijalima od vrha do dna. Napravljenim skrivenim džepovima kod djece se želi potaknuti želja za istraživanjem i otkrivanjem nečeg

³³ Typhlo & Tactus Tactile Book Contest 2015.

Dostupno na: <http://www.aph.org/research/tactile-book-contest/> (14.8.2016.)

novog. Upravo jedan takav džep prikazuje labirint koji dijete dovodi do iznenađenja- samog srca slikovnice.³⁴

Slika 3. Nevjerojatna planina

Pronađi 5 riba- Jenny Ashford, Betty Lardner, Jane Cobbett, Brenda Fox, Deirdre Scott i Ada Carrott

Pronađi 5 riba taktilna je slikovnica čiji je tekst napisala Ada Carrott dok su likovno rješenje osmislile Jenny Ashford, Betty Lardner, Jane Cobbett, Brenda Fox i Deirdre Scott. Napravljena je od tekstila, a sadrži razne reflektirajuće materijale koji pomažu slabovidnoj djeci u stimuliranju ostatka vida.

Zamišljena je kao igra u kojoj će djeca pronalaziti ribice skrivene iza stijena, školjaka ili ribarskih mreža.³⁵

³⁴ ClearVisionProject: Typhlo and Tactus International Tactile Book Competition 2013 Results.

Dostupno na: <http://www.clearvisionproject.org/tactus-competition.asp> (14.8.2016.)

³⁵ ClearVisionProject: Take Five Creative Embroiderers.

Dostupno na: http://clearvisionproject.org/tactile_book_award.asp (14.8.2016.)

Slika 4. Pronađi 5 riba

Godišnja doba- Tanja Šupe

Ovom slikovnicom djeci se s oštećenjima vida pokušavaju objasniti četiri godišnja doba kroz jednostavnu rimu u stihovima. Napravljena je kolaž- tehnikom lijepljenja različitih materijala. Slike djeci pružaju mnoštvo senzornih podražaja, a zabavne zagonetke povezane s pojedinim godišnjim dobom pružaju djeci radost otkrivanja.³⁶

³⁶ Taktilne slikovnice kroz prostor: vodič kroz izložbu.

Slika 5. Godišnja doba

Moj prvi rječnik: Odjeća: Javorka Milković

Javorka Milković hrvatska je tiflopedagoginja poznata i na međunarodnoj sceni. Posvetila se izradi taktilnih slikovnica, a svoj doprinos daje i djelovanju Typhlo & Tactus grupe. 2013. godine izradila je dvojezičnu taktilnu slikovnicu namijenjenu nastavi Engleskog jezika u drugom razredu osnovne škole iako se može koristiti i kod djece predškolskog uzrasta.

Slikovnica je podijeljena na dvije strane. Na lijevoj strani slikovnice nalazi se tekst na hrvatskom jeziku, a ispod njega taktilna slika odjeće koja prikazuje ono što je napisano. Na desnoj je strani slika iste odjeće, ali iznad nje nalazi se tekst na engleskom jeziku, također na brajici i crnom tisku. Stranice se mogu i pomiješati, tako da dijete mora listati samo jednu stranu slikovnice dok pronađe ono što mu je zadano na drugoj strani.³⁷

Slika 6. Moj prvi rječnik: Odjeća

³⁷ Isto.

Putovanje mace Lile- Hela Čičko i Natalija Dragoja

Hela Čičko i Natalija Dragoja autorice su teksta i ilustracija za taktilnu slikovnicu Putovanje mace Lile. Slikovnica je nastala 2011. godine kao rezultat suradnje Odjela za djecu i mladež Gradske knjižnice Knjižnica grada Zagreba i Centra za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“. Slikovnica zadovoljava sve kriterije Typhlo & Tactus smjernica za izradu taktilnih slikovnica. Objavljena je na brajici i crnom tisku a govori o maci Lili i njenim pustolovinama.³⁸

Slika 7. Putovanje mace Lile

³⁸ Frajtag, S. Stanje, iskustva i perspektivne knjižničnih usluga za slijepe i slabovidne u Hrvatskoj. // Knjižnične usluge za slijepe i slabovidne: stanje i perspektive: zbornik radova / uredila Dijana Sabolović-Krajina. Koprivnica: Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", 2013. str. 110

Dostupno na:

http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/dokumenti/knjiznicna_usluga_za_slijepe_i_slabovidne.pdf

VIII. TAKTILNA SLIKOVNICA NA DJEČJIM ODJELIMA NARODNIH KNJIŽNICA

Istraživački dio diplomskog rada Taktilna slikovnica na dječjim odjelima narodnih knjižnica namijenjen je otkrivanju prisutnosti taktilnih slikovnica na dječjim odjelima narodnih knjižnica. Ciljevi navedenog istraživanja su otkriti jesu li dječji odjeli narodnih knjižnica prilagođeni boravku djece s oštećenjima vida, zadovoljavaju li taktilne slikovnice koje se nalaze na odjelu kriterije propisane Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica te koliki broj knjižnica uopće posjeduje taktilne slikovnice. Zbog svega navedenog osnovna zadaća istraživanja bila bi potaknuti narodne knjižnice na veću nabavu taktilnih slikovnica te suradnju s drugim ustanovama kako bi se radilo na povećanju njihovog broja. Osim što pozitivno djeluju na razvoj djece s oštećenjima vida one zbog raznih taktilnih podražaja pozitivno djeluju i na razvoj djece bez oštećenja vida.

Narodne knjižnice koje su sudjelovale u istraživanju

U navedenom istraživanju sudjelovalo je 35 knjižnica. Neke od njih su središnje knjižnice svojih gradova dok su ostale ogranci središnjih knjižnica. U nastavku rada ukratko će se opisati povijest njihova nastanka.

Gradska knjižnica Bakar

Gradska knjižnica Bakar svoje korijene vuče iz davne 1833. godine kada je osnovana čitaonica pod imenom Kasino. Osim čitaonice u međuvremenu se osnovala i knjižnica koja od 1962.-1992. godine djeluje pod sastavom Gradske knjižnice Rijeka. Iako je Knjižnica u međuvremenu imala uspona i padova te je privremeno i prestala s radom, 2007. godine Bakar ponovo otvara vrata svojim korisnicima.

Gradska knjižnica Benkovac

Gradsku knjižnicu Benkovac osnovao je 1947. godine Grad Benkovac. Njen tadašnji naziv bio je Narodna knjižnica i čitaonica, a djelovala je kao ustanova u sastavu Narodnog

sveučilišta Benkovac. Za vrijeme Domovinskog rata biva oštećena te 1996. godine s neoštećenim knjigama počinje ponovo raditi ali kao ustanova pri Gradu Benkovcu. Od 1999. godine djeluje kao samostalna ustanova.

Narodna knjižnica i čitaonica Majur

Narodna knjižnica i čitaonica Majur osnovana je odlukom Općinskog vijeća općine Majur 2003. godine te sa svojim radom započinje 10. svibnja 2005. godine. Osim odjela za djecu i odrasle u Narodnoj knjižnici i čitaonici Majur nalazi se čitaonica dnevnog, tjednog i mjesečnog tiska te igraonica za djecu. Osim standardnih usluga koje pružaju narodne knjižnice poput fotokopiranja ili ispisa dokumenata, Knjižnica pruža usluge pisanja zamolbi, žalbi i drugih službenih dopisa što je od velike pomoći tamnošnjem stanovništvu.

Narodna knjižnica Čepin

Sve do 1995. godine knjižničnu su djelatnost u Čepinu paralelno provodile dvije knjižnice: Knjižnica Centra za kulturu „Polet“ Čepin i Hrvatska čitaonica „Matija Gubec“ Čepin. Te godine provedeno je njihovo udruživanje, a od 1996. godine pri Centru za kulturu Čepin djeluje Narodna knjižnica Čepin. Najveći problem Knjižnici predstavlja neadekvatan prostor od 80m² koji se nalazi na katu zgrade u kojoj je smješteno još nekoliko udruga i organizacija.

Narodna knjižnica „Šime Vučetić“

Narodna knjižnica „Šime Vučetić“ nalazi se u Veloj Luci. Njeno postojanje formalno datira iz 1944. godine kada je nosila naziv „Čitaonica Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte“. Smještena je u staroj palači Franulović Repak od 1981. godine kada je započelo katalogiziranje građe prema normativima UDK sustava. 2007. godine Knjižnica kreće s procesom osamostaljivanja, a 2008. godine dobiva naziv prema Velolučaninu Šimi Vučetiću, hrvatskom književniku. Na spomen stote godišnjice njegova rođenja 21. ožujka 2009. biva svečano otvorena.

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci osnovana je 1945. godine kao Knjižnica i čitaonica Narodnog fronta. 1961. godine mijenja naziv u Narodna knjižnica i čitaonica Vinkovci. Tijekom Domovinskog rata zgrada u kojoj je bila knjižnica biva u potpunosti uništena tako da Knjižnica od Grada Beča dobiva bibliobus u kojem 7. kolovoza 1992. započinje rad s korisnicima. Odlukom Izvršnog vijeća Skupštine općine Vinkovci Knjižnici se ubrzo dodjeljuje zgrada u kojoj se nalazi i danas. 1995. godine donošenjem novog Statuta mijenja naziv u Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci.

Gradska knjižnica Rijeka, Dječji odjel „Stribor“

Gradska knjižnica Rijeka središnja je narodna knjižnica grada Rijeke. Svoje korijene vuče iz 1849. godine kada je osnovana Narodna čitaonica riečka kao početak organiziranog okupljanja ljudi zaljubljenih u pisanu riječ. Tijekom godina u Rijeci, Kastvu, Bakru, Kraljevici i Sušku nastaju nove knjižnice koje se 1962. godine spajaju u Gradsku biblioteku Rijeka. 1999. godine Knjižnica dobiva konačno ime Gradska knjižnica Rijeka. Sama Dječja knjižnica „Stribor“ nastaje 1994. godine spajanjem Knjižnice „Beli Kamik“ i Knjižnice „Sušak“.

Gradska knjižnica Solin

Prvu narodnu knjižnicu Solin dobiva 1971. godine iako su dotada u Solinu djelovale 3 čitaonice: Sokolska čitaonica, Čitaonica „Petar Zrinski“ te čitaonica u Rupotinama koja s radom prestaje 1937. godine kada je umro njen osnivač Špiro Žižić. Tadašnja narodna knjižnica u pravilu je bila područni odjel splitske narodne knjižnice (današnje Gradske knjižnice Marka Marulića u Splitu). Kada je Knjižnica 1988. godine zatvorena, godinama se raspravljalo o njenom osnivanju. 1996. godine konačno se utemeljuje Gradska knjižnica Solin smještena u prizemlju Doma Zvonimir. Deset godina poslije seli se u novi prostor u centru grada.

Knjižnica Kustošija, Knjižnice grada Zagreba

Knjižnica Kustošija djeluje unutar Knjižnica grada Zagreba kao ogranak područne Knjižnice Vladimira Nazora. Osnovana je 1947. godine kao Knjižnica za djecu i odrasle u prostoru od 44 m². 1969. godine Knjižnica za odrasle se seli u novi prostor na istoj adresi, a 1977. godine otvorena je Čitaonica Kustošija. Konačnim spajanjem 2007. godine Knjižnice za djecu, Knjižnice za odrasle i Čitaonice formira se Knjižnica i čitaonica Kustošija.

Knjižnica i čitaonica Šenkovec

Knjižnica i čitaonica Šenkovec osnovana je 1999. godine od kada djeluje kao samostalna ustanova. Najprije je bila smještena u zgradi „stare škole“, a 2011. godine seli se u novouređeni prostor od 180 m² koji se prostire na dva kata. U prizemlju zgrade smješteni su posudbeni pult, dječji odjel, odjel za mlade, studijski odjel i čitaonica tiska. Na prvom katu nalaze se posudbeni odjel, a u potkrovlju zgrade multimedijalni odjel s računalima i izložbeni prostor.

Narodna knjižnica Virje

Narodna knjižnica Virje jedna je od najstarijih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji. Datira iz 1878. godine kada nastaje Narodna čitaonica u Virju. U sklopu čitaonice spominje se i knjižnica koja od 1948. godine neprekinuto radi. Zbog neadekvatnog prostora u kojem je djelovala Knjižnica je 1980-ih smještena u prostor stare škole na oko 55 m². Tijekom godina biva zapuštena te se 2006. godine registrira kao samostalna ustanova, a 2008. godine seli se u novi prostor od 120 m² koji zadovoljava sve uvjete rada.

Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo

Kao godina osnutka Gradske knjižnice i čitaonice Valpovo uzima se 1878. godina jer se ona nalazi na pečatima starih knjiga iako ova godina nije službeno potvrđena kao godina osnutka. Do sredine 19. stoljeća djeluje unutar Hrvatske građanske čitaonice. Unatoč brojnim povijesnim previranjima Knjižnica sve do današnjih dana nije imala dužih prekida u radu.

Devedesetih godina mijenja naziv u Gradska knjižnica Valpovo. Tijekom godina seli se na više prostora, a 2008. smješta se u novu zgradu. Sljedeće godine postaje samostalnom kulturnom ustanovom pod nazivom Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo.

Knjižnica Augusta Cesarca, Šubićeva, Knjižnice grada Zagreba

1948. godine Knjižnica Augusta Cesarca osnovana je u okviru Doma kulture III rajona koji se nalazio na području današnjeg Maksimira. Već sljedeće godine smještena je u samostalan prostor u Maksimirskoj 13. 1968. godine Knjižnica je pripojena Gradskoj knjižnici, a u prostor u kojem i danas djeluje smještena je 2010. godine.

Gradska knjižnica Ivanić Grad

Gradska knjižnica Ivanić Grad osnovana je 1877. godine kao Građanska čitaonica čiji je osnovni cilj bio širenje ideje većeg obrazovanja ljudi kroz čitanje poučnih knjiga i časopisa. Od 1959. godine Knjižnica djeluje unutar Narodnog sveučilišta preimenovanog 1997. godine u Pučko otvoreno učilište. Svake godine bilježi povećanje broja svojih korisnika zahvaljujući brojnim kulturnim aktivnostima.

Knjižnica Jelkovec, Knjižnice grada Zagreba

Knjižnica Jelkovec otvorena je 7. prosinca 2012. godine u zagrebačkom naselju Novi Jelkovec. Još 2003. godine kada se radio prostorni plan uređenja stambenog naselja Sopnica-Jelkovec planirano je da se unutar novog naselja izgradi zgrada u kojoj će djelovati knjižnica. Prostire se na 900 m², suvremeno je opremljena, a nalazi se na odličnom mjestu, u središtu naselja i u blizini škole. U mreži Knjižnica grada Zagreba Knjižnica Jelkovec ogranak je Knjižnice Sesvete.

Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić, Knjižnice grada Zagreba

Knjižnična djelatnost na području Zaprešića bilježi svoje korijene u 1896. godini kada Ivan Ivančić u dvorcu Lužnici pokreće osnivanje prve zaprešićke Čitaonice. Njegovom smrću Čitaonica prestaje s djelovanjem. Ipak, 1934. godine ponovo se osniva čitaonica u prostorima današnje tvornice Karbon. Današnja knjižnica u Zaprešiću osnovana je 1958. godine u okviru Narodnog sveučilišta. U prostor od 870 m² u kojem se i danas nalazi prelazi 1986. godine kada ulazi u sastav Knjižnica grada Zagreba.

Gradska knjižnica Krapina

Ilirska čitaonica Domorodni dom osnovana 1845. godine smatra se najstarijom krapinskom knjižnicom. Osim nje tijekom godina u Krapini je djelovalo nekoliko drugih čitaonica i knjižnica. Današnja Gradska knjižnica Krapina osniva se 2006. godine kao samostalna ustanova. Prostire se na 800 m², a smještena je na četiri etaže. Početkom 2008. godine postaje matična knjižnica zadužena za stručni nadzor i unaprjeđenje knjižničarstva za područje cijele Krapinsko-zagorske županije.

Gradska knjižnica i čitaonica Ivana Belostenca Ozalj

Prva ozaljska knjižnica osnovana je 1960. godine zajedno s Pučkim učilištem. Iako su tada osnovani i ogranci Knjižnice koji su djelovali u okolnim mjestima, oni se ubrzo gase. Ipak, knjižnica u Ozlju nastavlja s radom te je 1981. godine smještena u prostor Staroga grada Ozlja. Od 1995. godine djeluje pod nazivom Knjižnica Ivana Belostenca. Ime je dobila po jezikoslovcu i književniku Ivanu Belostencu, osnivaču ozaljskoga jezično-književnog kruga.

Gradska knjižnica Pazin

7. veljače 1909. godine otvorena je prva Pučka knjižnica u Pazinu. Nažalost knjižnica nije kontinuirano djelovala zbog tadašnjih političkih previranja. Ponovo bila otvorena u sklopu Doma kulture 1945. godine i otada kontinuirano radi. Osnivanjem Narodnog sveučilišta, Knjižnica djeluje u njegovu sastavu, a od 2008. godine radi kao samostalna javna ustanova. 1981. godine smještena je u zgradu Spomen doma sjedinjena i slobode u kojoj i danas djeluje.

Knjižnica Medveščak, Dječja knjižnica „M2“, Knjižnice grada Zagreba

Dječja knjižnica „M2“ djeluje kao ogranak područne Knjižnice Medveščak. Počeci Knjižnice Medveščak datiraju iz 1948. godine kada je osnovana knjižnica u sklopu Doma kulture. Već 1954. godine Knjižnica Narodnog odbora općine Medveščak dobiva status samostalne knjižnice, a 1960./1961. uvodi UDK i izrađuje nove kataloge. Ogranak Knjižnice Medveščak „M2“ osniva se 1980. godine te je prvenstveno namijenjen djeci predškolske i osnovnoškolske dobi. Knjižnica Medveščak s vremenom ulaže velike napore u modernizaciju i suvremeno opremanje knjižnice. 2007. godine Knjižnica je pripojena Knjižnicama grada Zagreba.

Dječja knjižnica Marina Držića, Knjižnice grada Zagreba

Knjižnica Marina Držića s odjelom za djecu i odrasle otvorena je 1959. godine u prizemlju jednog od prvih zagrebačkih nebodera. Na istoj adresi djeluje i danas. 1967. godine postaje samo Odjelom za djecu u kojem se odvijaju razne aktivnosti. U prostoru od 136 m² nalaze se posudbeni dio i čitaonica-igraonica opremljena mnogim didaktičkim i društvenim igrama. U sastav Knjižnica grada Zagreba ulazi 2007. godine zajedno s ostalim ograncima Knjižnice Marina Držića. Posebna je po tome što je osiguran bolji pristup osobama s invaliditetom knjižnici time što je postavljena prilazna rampa, spuštene rubnjaci i označena zebra na prilazu zgradi.

Knjižnica i čitaonica Grada Preloga

Početak knjižničnog djelovanja na području Preloga vezuje se uz pokušaje mađarizacije Međimurja kada se 1870. godine u Prelogu osniva mađarska čitaonica. Tome se odlučuje suprotstaviti Društvo hrvatskih književnika na čiji se poziv diljem Međimurja počinju osnivati pučke knjižnice od kojih je jedna 1903. godine osnovana u Prelogu. S vremenom nastaje sve više hrvatskih narodnih knjižnica i čitaonica diljem Međimurja te knjižnica u Prelogu 1986. postaje područnom knjižnicom u sastavu čakovečke knjižnice. 2000. godine osnivač, Grad

Prelog, registrira samostalnu narodnu knjižnicu koja nosi naziv Knjižnica i čitaonica Grada Preloga.

Gradska knjižnica Vodice

Povijest vodičkih knjižnica i čitaonica datira s kraja 19. stoljeća, točnije 1886. godine kada je u Vodicama osnovana Hrvatska čitaonica. Ona djeluje do Drugog svjetskog rata, a nakon rata s radom počinje čitaonica i knjižnica u sklopu Doma kulture. Početkom 50-ih godina 20.st. i ona prestaje s djelovanjem. Nakon Domovinskog rata u Vodicama je osnovana Pučka knjižnica i čitaonica općine Vodice koju je 1995. godine svečano otvorio književnik Ivo Brešan. Prostor u kojem je tada knjižnica počela djelovati nije odgovarao svim potrebama korisnika pa se javlja ideja o preseljenju u nove prostore. To je realizirano te iste godine kada se Knjižnica seli u obnovljenu školsku zgradu iz 1911. godine. Današnji službeni naziv knjižnice je Gradska knjižnica Vodice.

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar

Općina Bjelovar 1946. godine osnovala je Narodnu knjižnicu „Petar Preradović“. Najstarijom pretečom navedene knjižnice smatra se Čitaonica čitaoničkog društva- Kasino osnovana 1832. godine. Njeno djelovanje nastavljaju brojne knjižnice i čitaonice koje su djelovale u 19. i 20. stoljeću. Danas je Narodna knjižnica „Petar Preradović“ matična knjižnica za područje Bjelovarsko-bilogorske i Virovitičko-podravske županije. Smještena je u novouređeni prostor u nekadašnjoj kući krajiškog časnika s kraja 18. i početka 19. stoljeća.

Gradska knjižnica i čitaonica „Ante Jagar“ Novska

1876. godine u „Izvešću Matice hrvatske“ po prvi put se spominje djelovanje čitaonice u Novskoj. Također je poznato da je čitaonica imala i ogranke u susjednim mjestima. Prva samostalna knjižnica i čitaonica u Novskoj nazvana Narodna knjižnica i čitaonica Novska osnovana je 1951. godine te djeluje do 1960. godine kada se knjižnična i čitaonička djelatnost u Novskoj više ne obavlja u samostalnoj knjižnici i čitaonici već djeluje u sastavu Sveučilišta.

Gradska knjižnica i čitaonica „Ante Jagar“ kao samostalna ustanova nastaje 4. listopada 1996. godine, a ime dobiva po pjesniku Anti Jagaru.

Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica

Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ još je jedna u nizu knjižnica koja svoje temelje vuče iz prvih čitaonica, tzv. Kasina. U Koprivnici je tijekom 19. stoljeća osnovano nekoliko čitaonica, a prva od njih otvorena je davne 1846. godine. 1945. godine osnovana je Gradska knjižnica i čitaonica koja 1961. godine biva upisana u registar samostalnih knjižnica, a ubrzo i pripojena Muzeju grada Koprivnice. Pred Domovinski rat 1991. godine postaje samostalna ustanova te dobiva naziv po književniku Franu Galoviću. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ svakodnevno razvija svoje službe i usluge, osmišljava nove projekte i ostvaruje suradnju s drugim ustanovama. Jedan od najpoznatijih projekata koje je ostvarila je „Knjižnična usluga za slijepe i slabovidne“, a ostvaren je u suradnji s Udrugom slijepih iz Koprivnice.

Gradska knjižnica i čitaonica „Metel Ožegović“ Varaždin

Gradska knjižnica i čitaonica „Metel Ožegović“ nastaje na temeljima triju narodnih knjižnica i čitaonica- Prve hrvatske „ilirske“ čitaonice (1838.), Knjižnice R.K.U.D. „Sloboda“ (1905.) i Gradske pučke knjižnice (1919.). Prvu čitaonicu osnovao je sa suradnicima Metel Ožegović te je tijekom godina mijenjala naziv sve dok 1939. godine nije postala Hrvatska čitaonica. Gradsku pučku knjižnicu osnovalo je Akademsko društvo „Tomislav“ čiji je osnovni cilj bilo osnivanje knjižnice. S vremenom je knjižnica obogaćivala fond te su se u njoj našle knjige mnogih drugih knjižnica. Danas je matična knjižnica za sve narodne i školske knjižnice u Varaždinskoj županiji.

Gradska knjižnica Zadar

Gradska knjižnica Zadar djeluje od 1949. godine kada je bila smještena u prostore Kneževe palače. Zbog velikih oštećenja palače tijekom Domovinskog rata Knjižnica se 1999. godine seli u novi prostor u kojem se nalazi i danas. S vremenom je Gradska knjižnica Zadar

postala matična knjižnica za knjižnice u Zadarskoj županiji. Osnovana su 4 ogranka Knjižnice u gradskim predjelima Bili Brig, Arbanasi, Crno i Ploča, a Knjižnica posjeduje i dva bibliobusa. 2012. godine Gradska knjižnica Zadar dobiva priznanje Hrvatskog društva knjižničara za „Knjižnicu godine“.

Narodna knjižnica „Ivan Žagar“ Čabar

Narodna čitaonica osnovana 1871. godine predstavlja prve temelje knjižničarstva u Čabru. Otada djeluje s većim ili manjim prekidima u gradu. 1999. godine stupanjem na snagu Zakona o knjižnicama, knjižnica u Čabru dobiva status javne ustanove čiji je osnivač Grad Čabar. Od kraja 2002. godine Knjižnica nosi naziv Narodna knjižnica „Ivan Žagar“ kao spomen na jednog od osnivača Knjižnice. Danas je smještena u preuređeni prostor u Dvorcu Zrinski.

Narodna knjižnica i čitaonica Bribir

Narodna čitaonica u Bribiru osnovana je 1883. godine. Djeluje sve do 1941. godine kada prestaje s radom. Nažalost, veći dio fonda uništen je tijekom Drugog svjetskog rata. 1945. godine Knjižnica ponovo počinje s radom. Od 1950. do 1971. godine djeluje pod nazivom Čitaonica i knjižnica Tomo Strizić, a od 2000. godine djeluje kao samostalna ustanova. Danas djeluje u obnovljenom i suvremeno opremljenom prostoru od 277 m².

Gradska knjižnica Novigrad- Cittanova

Gradska knjižnica Novigrad-Cittanova osniva se 1995. godine unutar Pučkog otvorenog učilišta Novigrad-Cittanova. Djeluje u skućenim prostorima u centru grada otkuda se 2008. godine seli u novi prostor kada postaje samostalna javna ustanova. Uz financijsku potporu svog osnivača, Grada Novigrada, radi na povećanju fonda i razvitku usluga koje će zadovoljiti potrebe korisnika.

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik

1922. godine na inicijativu dr. Borisa Novaka i dr. Miloša Škarice osnovana je Gradska knjižnica. Zahvaljujući Šibenčanima koji su spremno darivali Knjižnicu knjigama iz privatnog fonda, fond Knjižnice je neprestano rastao. S vremenom je promijenila naziv u Narodna knjižnica te se 1966. godine zajedno s Naučnom bibliotekom, osnovanom 1962. godine, objedinila u Gradsku biblioteku. Ime Šibenčanina Jurja Šižgorića Knjižnica je dobila 29. prosinca 1970. godine povodom obljetnice njegova rođenja. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ od 2005. godine nalazi se u novom prostoru u samom centru Šibenika na mjestu gdje je nekada bila Narodna kavana s Narodnom slavjanskom čitaonicom.

Knjižnica Savski Gaj, Knjižnice grada Zagreba

Knjižnica Savski Gaj osnovana je 1956. godine kao matična knjižnica općine Remetinec. Naziv joj je bio Knjižnica Remetinec s početnim fondom od 1500 knjiga. Kako se općina Novi Zagreb naglo širila ukazala se potreba za otvaranjem novih knjižnica. Tako se 1985. godine općinska Narodna knjižnica i čitaonica Novi Zagreb (poslije Knjižnica Savski Gaj) pridružila Knjižnicama grada Zagreba pa je tako stvorena jedinstvena mreža knjižnica na području općine Novi Zagreb. Ulogu središnje općinske knjižnice dobiva Knjižnica Novi Zagreb, a Knjižnica Savski Gaj postaje ogranak.

Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj

Narodna čitaonica u Malom Lošinju datira iz 1887. godine i bila je namijenjena uglavnom lošinjskoj inteligenciji. Za potrebe puka 1904. godine u Malom Lošinju osnovana je Pučka knjižnica. S vremenom se i u okolnim mjestima osnivaju čitaonice za potrebe puka. 50-ih godina 20. stoljeća otvara se Knjižnica i čitaonica Mali Lošinj, a od 1. listopada 2006. godine Gradska knjižnica i čitaonica djeluje kao samostalna ustanova.

Gradska knjižnica, Knjižnice grada Zagreba

Društvo hrvatskih književnika 1903. godine na svojoj je Skupštini donijelo odluku o osnivanju pučkih knjižnica po selima i gradovima. Kako je 1907. godine Kamenitim vratima u Zagrebu prijetilo rušenje zbog tadašnjih urbanističkih planova, Družba Braće Hrvatskoga Zmaja predlaže da se u kuli iznad njih smjesti Gradska knjižnica kao prva javna knjižnica u gradu Zagrebu. Gradsko poglavarstvo potvrdilo je tu ideju te je osnovana Knjižnica slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada. Danas je to Gradska knjižnica, središnja knjižnica mreže Knjižnica Grada Zagreba. Odlukom Gradskog vijeća od 20. studenog 1935. godine Grad preuzima brigu o Gradskoj knjižnici te Knjižnica dobiva privremeni smještaj u prostorijama Novinarskog doma odakle se seli na sadašnju lokaciju u Starčevićev dom 1995. godine.

Metodologija istraživanja

Metode i instrumenti istraživanja

Istraživanje o prisutnosti taktilnih slikovnica na dječjim odjelima narodnih knjižnica provedeno je metodom anketiranja. Poveznica za anketni upitnik poslana je na e-mail adrese narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj čiji se popis može pronaći na Portalu narodnih knjižnica. U e-mailu opisana je svrha i ciljevi istraživanja. Prvi mail koji narodne knjižnice poziva na istraživanje poslan je 18. srpnja 2016., a drugi mail poslan je 3. kolovoza 2016. godine. Zадani rok za ispunjavanje anketnog upitnika bio je 5. kolovoza 2016. Trideset i tri narodne knjižnice ispunile su upitnik u zadanom roku dok su dvije narodne knjižnice ispunjeni upitnik poslale tri dana nakon zadanog roka međutim i njihovi su rezultati uzeti u obzir.

Anketni upitnik sastavljen je od dvadeset i jednog pitanja od čega je prvo pitanje bilo esejskog tipa gdje se trebao napisati naziv knjižnice koja sudjeluje u istraživanju. Sva ostala pitanja, osim šestog pitanja koje je imalo mogućnost višestrukog odabira, imala su mogućnost jednostrukog odabira.

Anketiranje je provedeno korištenjem sustava za anketiranje SurveyPlanet. Anketni upitnik nalazi se pod Prilogom 1.

Uzorak istraživanja

Uzorak provedenog istraživanja čini 35 narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Od toga su neke knjižnice središnje narodne knjižnice svog grada dok su ostale ogranci središnjih narodnih knjižnica. S obzirom da djeluju samostalno sa vlastitim fondom i da se nalaze u svojim vlastitim prostorima gledaju se kao cjeline čiji će se rezultati ispunjenog upitnika i gledati samostalno. Popis svih narodnih knjižnica preuzet je sa stranice Portal narodnih knjižnica.

Uzorak istraživanja tako čini ukupno 35 narodnih knjižnica i to:

1. Gradska knjižnica Bakar
2. Gradska knjižnica Benkovac
3. Narodna knjižnica i čitaonica Majur
4. Narodna knjižnica Čepin
5. Narodna knjižnica „Šime Vučetić“
6. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci
7. Gradska knjižnica Rijeka, Dječji odjel „Stribor“
8. Gradska knjižnica Solin
9. Knjižnica Kustošija, Knjižnice grada Zagreba
10. Knjižnica i čitaonica Šenkovec
11. Narodna knjižnica Virje
12. Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo
13. Knjižnica Augusta Cesarca, Šubićeva, Knjižnice grada Zagreba
14. Gradska knjižnica Ivanić Grad
15. Knjižnica Jelkovec, Knjižnice grada Zagreba
16. Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić, Knjižnice grada Zagreba
17. Gradska knjižnica Krapina
18. Gradska knjižnica i čitaonica Ivana Belostenca Ozalj
19. Gradska knjižnica Pazin
20. Knjižnica Medveščak, Dječja knjižnica „M2“, Knjižnice grada Zagreba

21. Dječja knjižnica Marina Držića, Knjižnice grada Zagreba
22. Knjižnica i čitaonica Grada Preloga
23. Gradska knjižnica Vodice
24. Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar
25. Gradska knjižnica i čitaonica „Ante Jagar“ Novska
26. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica
27. Gradska knjižnica i čitaonica „Metel Ožegović“ Varaždin
28. Gradska knjižnica Zadar
29. Narodna knjižnica „Ivan Žagar“ Čabar
30. Narodna knjižnica i čitaonica Bribir
31. Gradska knjižnica Novigrad- Cittanova
32. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik
33. Knjižnica Savski Gaj, Knjižnice grada Zagreba
34. Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj
35. Gradska knjižnica, Knjižnice grada Zagreba

Cilj i svrha istraživanja

Cilj navedenog istraživanja bio bi utvrditi prisutnost taktilnih slikovnica na dječjim odjelima narodnih knjižnica te uvidjeti odgovaraju li taktilne slikovnice koje dječji odjeli narodnih knjižnica posjeduju svim kriterijima za izradu taktilnih slikovnica opisanima u Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica. Osim toga bilo je važno saznati koju građu prilagođenu djeci s oštećenjima vida knjižnica uopće posjeduje. Osim tih konkretnih podataka željelo se vidjeti kakvi su stavovi knjižničnog osoblja po pitanju dostupnosti taktilnih slikovnica i literature koja govori o njima. Knjižnično se osoblje stalno treba educirati te se željelo provjeriti jesu li sudjelovali ne nekom od seminara posvećenim izradi taktilnih slikovnica i jesu li uopće zainteresirani za suradnju s drugim ustanovama koje bi im pomogle u njihovoj izradi.

Ovim istraživanjem želi se ravnatelje i knjižnično osoblje narodnih knjižnica podsjetiti na sve veće potrebe djece s oštećenjima vida kojima je potrebno osigurati građu koja će odgovarati njihovim mogućnostima i potrebama.

Rezultati istraživanja

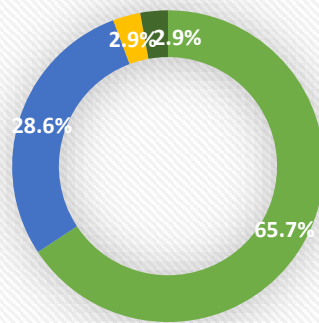
Trideset i pet narodnih knjižnica koje su sudjelovale u istraživanju imaju različit broj, ali i različite vrste korisnika.

Najveći broj knjižničara i knjižničarki odgovorio je kako se s djecom s oštećenjima vida susreće rijetko dok se samo 17.1% ispitanika susreće s njima ponekad ili 11.4% nikad.

Na pitanje jesu li upoznati sa IFLA-inim Smjernicama koje se odnose na knjižnične usluge za djecu većina je knjižničnog osoblja odgovorila kako je u potpunosti ili uglavnom upoznata s njima dok je isti postotak knjižničnog osoblja, njih 2.99%, odgovorio kako s njima nije uopće upoznat ili nije upoznat u potpunosti.

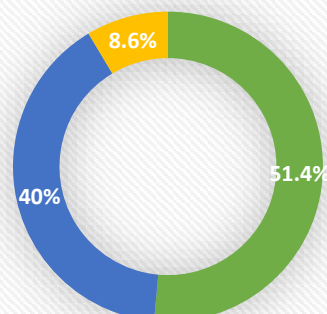
Jeste li upoznati s IFLA-inim Smjernicama koje se odnose na knjižnične usluge za djecu ?

■ Da, u potpunosti ■ Uglavnom da ■ Ne u potpunosti ■ Uopće ne

Kako bi se uvidjelo je li jedan od razloga rijetkog posjeta djece s oštećenjima vida dječjim odjelima narodnih knjižnica neadekvatan prilaz postavilo se pitanje mogu li takva djeca njima pristupiti bez poteškoća. Uvidjelo se da se većini dječjih odjela može pristupiti bez ili uz male poteškoće dok je 8.6% knjižničara/knjižničarki odgovorilo da im djeca s oštećenjima vida uopće ne mogu pristupiti bez poteškoća.

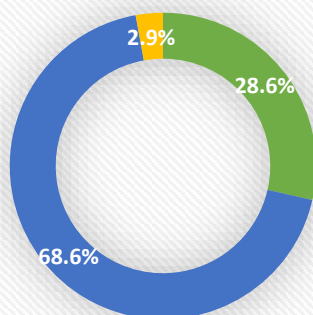
Mogu li djeca s oštećenjima vida pristupiti bez poteškoća dječjem odjelu vaše knjižnice?

■ Da, u potpunosti ■ Da, uz male poteškoće ■ Ne

Vezano uz prethodno pitanje sljedećim se pitanjem željelo provjeriti je li djeci s oštećenjima vida omogućeno kretanje bez poteškoća unutar samog odjela. Sve su knjižnice, osim jedne, odgovorile kako je toj djeci kretanje unutar dječjeg odjela njihovih knjižnica omogućeno bez poteškoća.

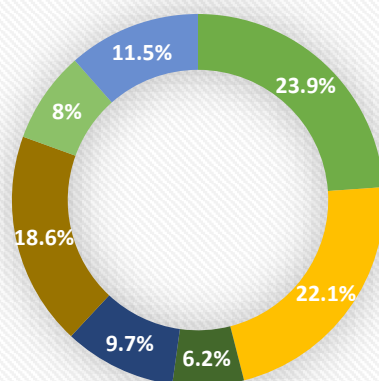
Je li unutar dječjeg odjela vaše knjižnice omogućeno kretanje bez poteškoća djeci s oštećenjima vida?

■ Da, u potpunosti ■ Da, uz male poteškoće ■ Ne

Iako knjižnice posjeduju relativno skroman fond građe namijenjen osobama s oštećenjima vida navedenim se pitanjem željelo utvrditi što od navedene građe posjeduju ispitane knjižnice. Važno je istaknuti kako svaka od ispitanih knjižnica posjeduje bar nešto od navedene građe. Najviše su zastupljene zvučne knjige i knjige lagane za čitanje dok niti jedna od ispitanih knjižnica ne posjeduje zvučne novine i zvučnu periodičnu građu.

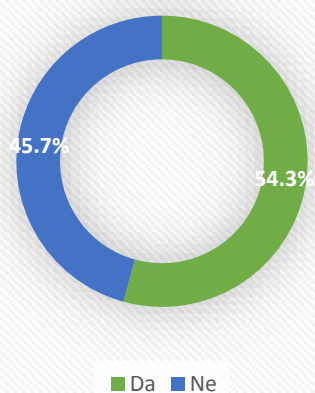
Što od navedene građe prilagođene osobama s oštećenjima vida posjeduje vaša knjižnica?

- Zvučne knjige
- Zvučne novine i zvučna periodična građa
- Knjige lagane za čitanje
- Elektroničke knjige
- Video/DVD knjige s titlovima i/ili znakovnim jezikom
- Taktilne slikovnice
- Knjige na brajici
- Knjige u uvećanom tisku

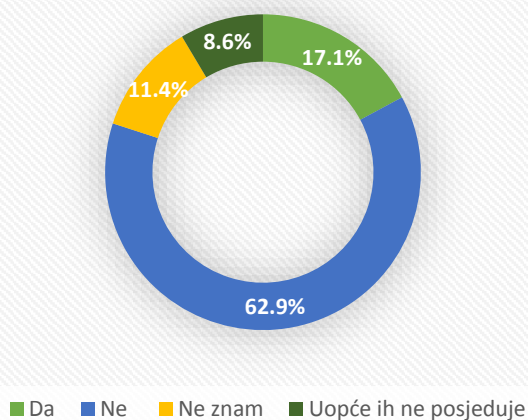
Iako je pojam taktilnih slikovnica relativno nov i o njima se još može dosta naučiti, većina je ispitanog knjižničnog osoblja odgovorila kako smatra da dovoljno zna o pojmu taktilna slikovnica, njih čak 54.3%. 45.7% knjižničnog osoblja smatra kako o njima još dovoljno ne zna i kako se o njima trebaju educirati.

Smatrate li da znate dovoljno o pojmu taktilna slikovnica?

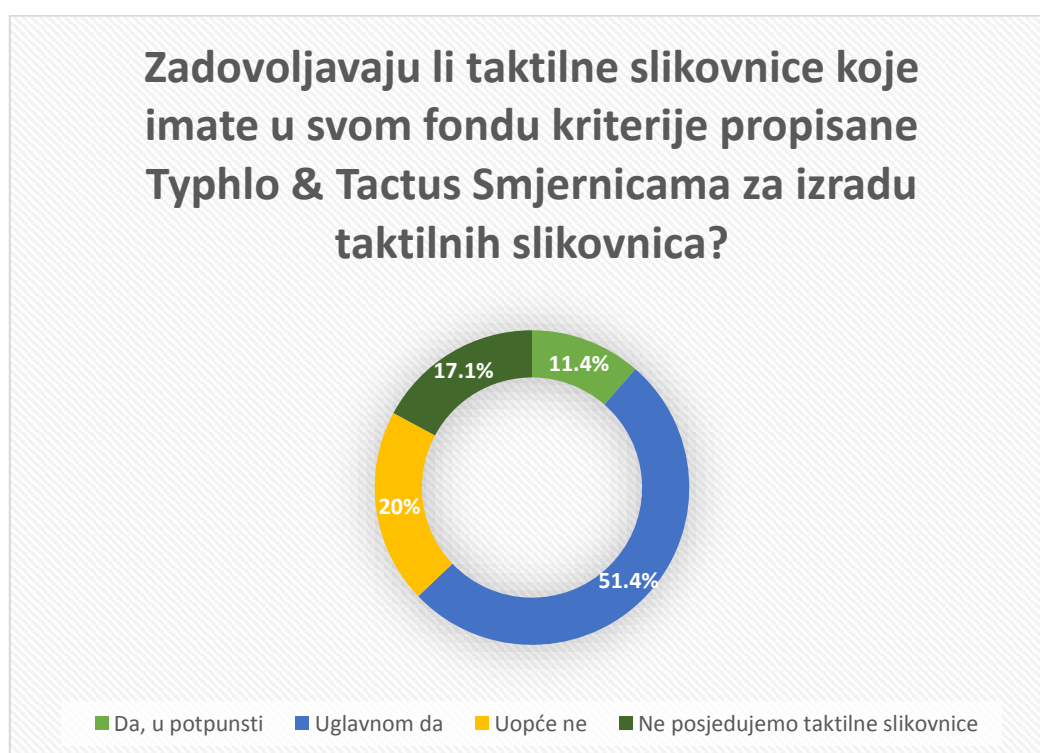

Stav većine knjižničara/knjižničarki koji rade na dječjim odjelima ispitanih narodnih knjižnica jest da njihova knjižnica ne posjeduje dovoljan broj taktilnih slikovnica. Šestero njih hrabro je odgovorilo kako smatraju da njihove knjižnice posjeduju dovoljan broj slikovnica dok je troje odgovorilo kako uopće ne posjeduju taktilne slikovnice. Četvero knjižničara /knjižničarki izjasnilo se kako ne znaju posjeduju li njihova knjižnica dovoljan broj taktilnih slikovnica.

Posjeduje li vaša knjižnica dovoljan broj taktilnih slikovnica?

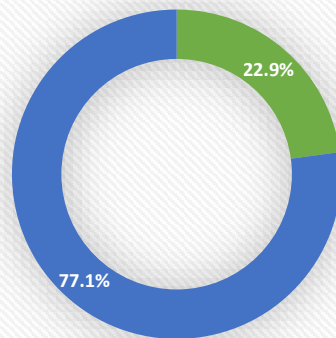

S obzirom da se često postavlja pitanje posjeduju li dječji odjeli prave taktilne slikovnice, koje osim što izazivaju razne taktilne podražaje imaju i tekst ispisan na brajici, navedenim pitanjem željelo se provjeriti zadovoljavaju li taktilne slikovnice koje imaju u svom fondu kriterije propisane Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica. 62.8% knjižničnog osoblja odgovorilo je da taktilne slikovnice uglavnom ili u potpunosti zadovoljavaju propisane kriterije dok je 20% ispitanika odgovorilo da ih uopće ne zadovoljavaju. 17.1% knjižničnog osoblja odgovorilo je da njihovi dječji odjeli ne posjeduju taktilne slikovnice.

Sljedećim odgovorom utvrdilo se kako velik broj taktilnih slikovnica ne odgovara propisanim uvjetima jer je dvadeset i sedam knjižničara/knjižničarki odgovorilo kako ne posjeduju primjerak taktilne slikovnice ispisan na brajici. Upravo je to jedan od osnovnih kriterija koji su važni za njihovu izradu te je istaknut u Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica.

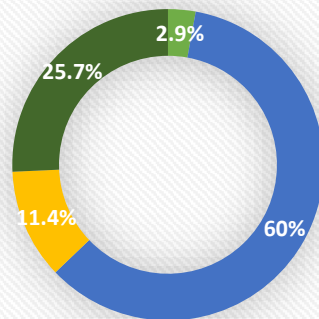
Posjedujete li primjerak taktilne slikovnice ispisan na brajici?

■ Da ■ Ne

Na pitanje planira li knjižnica nabavu većeg broja taktilnih slikovnica većina je odgovorila kako planira čim bude u mogućnosti. Kako se kao čest problem za povećanje fonda ističe nedostatak finansijskih sredstava četiri su knjižnična djelatnika kao osnovni problem koji ih koči u nabavi navele upravo to. Jedan je knjižničar/knjižničarka naveo kako posjeduju dovoljan broj taktilnih slikovnica dok je njih devet istaknulo kako za tim nema potrebe.

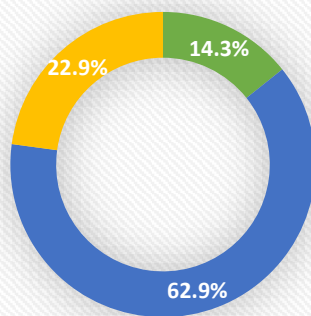
Planira li vaša knjižnica nabavu većeg broja taktilnih slikovnica?

■ Da
■ Da, čim bude u mogućnosti
■ Ne, nema dovoljno finansijskih sredstava
■ Ne, nema potrebe za tim

Iako je zasad nedovoljno zastupljena literatura koja govori o taktilnim slikovnicama dvadeset i sedam članova knjižničkog osoblja odgovorilo je kako su s njom uglavnom ili u potpunosti upoznati dok je osam knjižničara/knjižničarki navelo kako s njom uopće nisu upoznati.

Jeste li upoznati s literaturom koja govori o taktilnim slikovnicama?

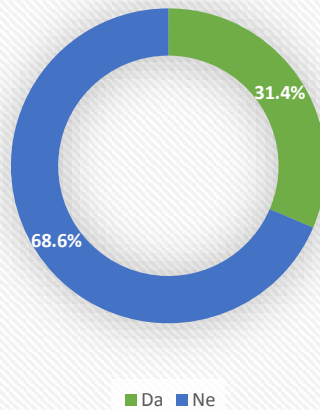
■ Da, u potpunosti
■ Uglavnom da
■ Uopće ne

Vezano uz prethodno pitanje većina se slaže kako ne postoji dovoljno literature o toj temi dok njih 8.6% ispitanika smatra kako je zastupljen dovoljan broj naslova koji govori o taktilnim slikovnicama.

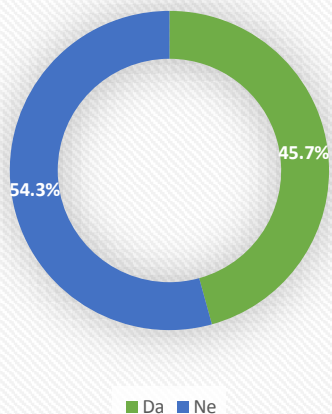
S obzirom da su tek nedavno započela educiranja i održavanje seminara o ovoj temi ne čudi podatak da 68.6% knjižničnog osoblja nije sudjelovalo u nikakvom obliku educiranja koje govori o taktilnim slikovnicama dok 31.4% ispitanih jest.

Jeste li sudjelovali na seminaru posvećenom taktilnim slikovnicama?

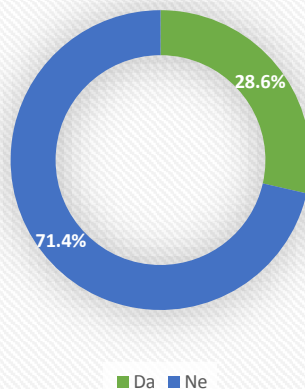
Često se upravo na seminarima posvećenima taktilnim slikovnicama izrađuju primjeri taktilnih slikovnica međutim neki su se knjižničari/knjižničarke bez obzira što se nisu educirali okušali u izradi taktilne slikovnice za djecu. Istraživanje je pokazalo da se njih 45.7% okušalo u izradi taktilne slikovnice dok 54.3% nije.

Jeste li ikada sudjelovali u izradi taktilne slikovnice za djecu?

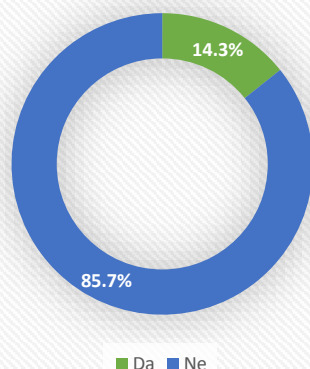
Ipak, iako su se sami okušali u izradi velik broj njih nije pokušao zajedno s djecom izraditi neku jednostavniju taktilnu slikovnicu. Samo deset knjižničara/knjižničarki odgovorilo je kako su s djecom pokušali unutar svog odjela napraviti jednostavniju taktilnu slikovnicu.

**Jeste li ikada zajedno s djecom pokušali unutar
svog odjela napraviti jednostavniju taktilnu
slikovnicu?**

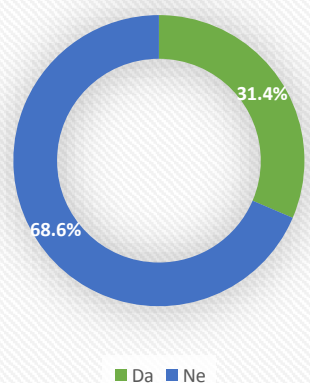
Kako bi djeca s oštećenjima vida, ali i svi zainteresirani, mogli vidjeti kako izgleda prava taktilna slikovnica koja odgovara svim propisanim kriterijima, neke su knjižnice imale priliku u svojim prostorima izložiti taktilne slikovnice koje su sudjelovale na međunarodnim natjecanjima taktilnih slikovnica. U ovom istraživanju sudjelovalo je pet takvih knjižnica.

Jeste li u svojoj knjižnici imali priliku izložiti taktilnu slikovnicu koja je sudjelovala na nekom međunarodnom natjecanju taktilnih slikovnica?

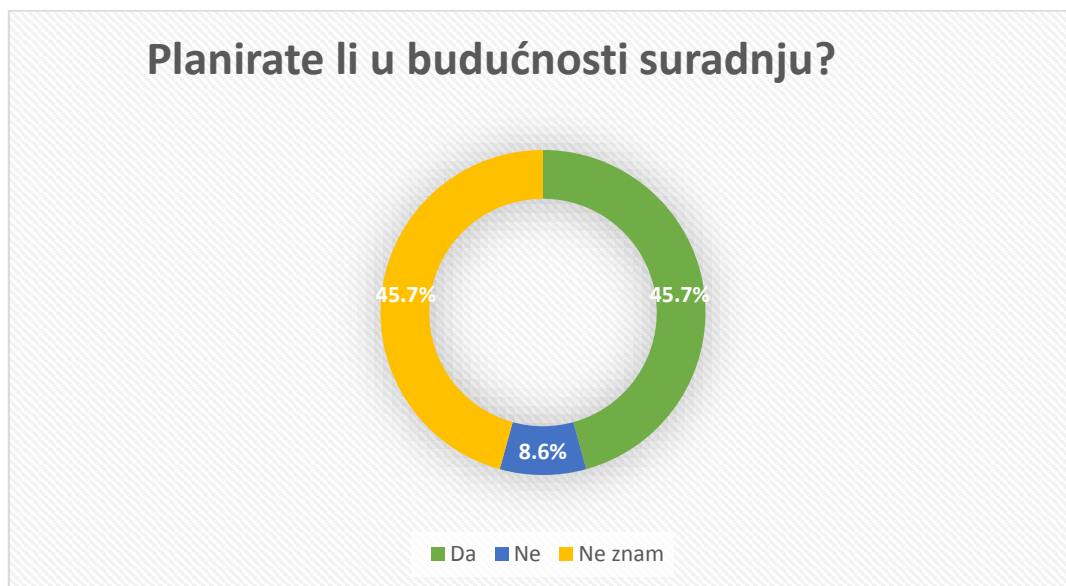

Mnoge knjižnice kako bi udovoljile potrebama svojih korisnika surađuju s drugim ustanovama. Kada se radi o djeci s oštećenjima vida veoma je važna suradnja sa zavičajnim udrugama slijepih osoba. 68.6% knjižničnog osoblja izjasnilo se kako njihova knjižnica ne surađuje s udrugama slijepih osoba dok se 31.4% knjižničara/knjižničarki izjasnilo da surađuju.

Surađuje li vaša knjižnica sa zavičajnim udrugama slijepih osoba?

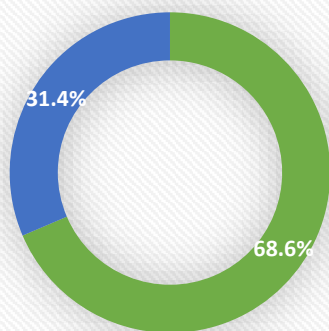

Ponukani prethodnim pitanjem šesnaest knjižničara/knjižničarki izjasnilo se da u budućnosti planira suradnju dok njih šesnaest ne zna hoće li do toga doći. Troje knjižničara/knjižničarki istaknulo je kako ne planiraju suradnju.

Znajući da taktilne slikovnice kod djece izazivaju taktilne podražaje svo se knjižnično osoblje izjasnilo kako smatraju da taktilne slikovnice uglavnom ili u potpunosti mogu utjecati na osjetilni razvoj djece s oštećenjima vida.

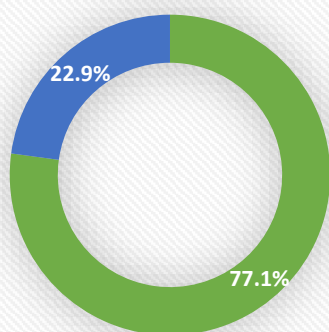
Smatrate li da taktilne slikovnice mogu uvelike utjecati na osjetilni razvoj djece s oštećenjima vida?

■ Da, u potpunosti ■ Uglavnom da ■ Uopće ne

Osim što smatraju da taktilne slikovnice uglavnom ili u potpunosti mogu utjecati na osjetilni razvoj djece s oštećenjima vida svo knjižnično osoblje koje radi na dječjim odjelima narodnih knjižnica smatra kako ne u potpunosti ili uglavnom utječu i na osjetilni razvoj djece bez oštećenja vida.

Smatrate li da taktilne slikovnice dobro utječu i na osjetilni razvoj djece bez oštećenja vida?

■ Da, u potpunosti ■ Uglavnom da ■ Uopće ne

Rasprava

Provedeno istraživanje pokazalo je da su taktilne slikovnice još nedovoljno istražena tema. Relativno su malo zastupljene na dječjim odjelima hrvatskih narodnih knjižnica, a i neke od njih koje jesu ne odgovaraju u potpunosti kriterijima propisanim u Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica. Četvero knjižničara/knjižničarki izjasnilo se da njihove knjižnice posjeduju taktilne slikovnice koje odgovaraju svim kriterijima što je za svaku pohvalu. Ipak, većina ispitanog knjižničnog osoblja složilo se u istom, a to je da ne postoji dovoljno literature koja govori o njima kako bi se oni mogli u potpunosti upoznati s ovim pojmom. Zbog toga je veoma važno pravovremeno se educirati i sudjelovati u seminarima i radionicama na kojima će se na stručan način objasniti zbog čega su taktilne slikovnice potrebne djeci s oštećenjima vida i kako one utječu na dječji razvoj. Dio ispitanog knjižničnog osoblja sudjelovao je na seminarima posvećenim taktilnim slikovnicama međutim veći dio nije iako vjerujemo da će s vremenom sve veći broj stručnjaka i tiflopedagoga organizirati ovakve oblike stručnog usavršavanja i upoznati zainteresirane sa svim novinama i saznanjima vezanima uz djecu s oštećenjima vida. Zasad je relativno malen broj ljudi kvalificiran za održavanje seminara stoga je potrebno povećanje njihovog broja kako bi svaki zainteresirani knjižničar/knjižničarka bio u mogućnosti sudjelovati na nekom od seminara.

Iako je u knjižnicama prisutan nedovoljan broj taktilnih slikovnica prvenstveno zbog njihove skupoće, ispitano knjižnično osoblje pokazalo je kako se njihov nedostatak pokušava umanjiti prisutnošću druge građe namijenjene djeci i odraslima s oštećenjima vida. Tako se pokazalo kako se u njihovim knjižnicama nalazi najveći broj zvučnih knjiga i knjiga laganih za čitanje iako su u većem broju istaknute i taktilne slikovnice koje ne odgovaraju svim propisanim kriterijima za izradu taktilnih slikovnica. To su npr. slikovnice koje izazivaju taktilne ali i vidne podražaje jer su napravljene od zanimljivih materijala i upadljivih boja pa su privlačne i djeci bez vidnih oštećenja. Stoga se svo knjižnično osoblje složilo u istom, a to je da taktilne slikovnice uglavnom, ili čak i u potpunosti, utječu na razvoj djece s vidnim poteškoćama, ali pozitivno utječu i na razvoj djece koja nemaju oštećenja vida. Dobro je da knjižnica posjeduje bilo kakav oblik slikovnica koji izazivaju taktilne podražaje, makar i one vlastite i jednostavnije izrade jer se dosta knjižničara izjasnilo kako su sudjelovali u izradi jednostavnije taktilne slikovnice. Manji broj njih izjasnio se i kako je na svom odjelu zajedno s djecom pokušao napraviti jednu od njih.

Hrvatske narodne knjižnice rijetko posjećuju djeca s oštećenjima vida međutim provedeno istraživanje pokazalo je kako su djeci s oštećenjima vida prilazi dječjim odjelima i kretanje unutar njih uglavnom omogućeni bez poteškoća. Nažalost, prostorima triju dječjih odjela prilazi se uz poteškoće, a jedan se knjižničar/knjižničarka izjasnio kako je unutar dječjeg odjela njegove knjižnice otežano kretanje djeci s vidnim poteškoćama. Do ovakvih situacija ne bi smjelo dolaziti već bi se omogućenim prilazom, kvalitetnim fondom i dobrom opremljenošću knjižnice trebalo privući ovu posebnu skupinu korisnika kako bi oni ponovo posjetili knjižnicu i dobro se u njoj osjećali.

ZAKLJUČAK

Djeca s oštećenjima vida zasad su rijetki posjetitelji narodnih knjižnica. Smatrajući da su knjižnice slabo opremljene fondom koji će zadovoljavati potrebe njihove djece, roditelji slijepe i slabovidne djece rijetko dovode svoju djecu u knjižnicu. Iako su knjižnice doista nekada jako slabo bile opremljene građom za ovu posebnu skupinu korisnika, stanje se u velikom broju knjižnica poboljšalo. Možda nisu u mogućnosti imati veći broj primjeraka građe, međutim trude se zadovoljiti korisničke potrebe pa dosta knjižnica posjeduje npr. zvučne knjige, knjige lagane za čitanje ili knjige u uvećanom tisku. Često se knjižničari posluže i građom namijenjenom mlađoj skupini korisnika, građom koja je napravljena od različitih materijala kako bi izazvala taktilne podražaje ali se ne može nazvati taktilnom slikovnicom.

Prave taktilne slikovnice namijenjene su djeci s oštećenjima vida, a osim teksta na latinici imaju i otisnut tekst na brajici. Robusne su i čvrste te napravljene od raznih materijala koji će kod djece izazvati taktilne podražaje, ali i smijeh i zadovoljstvo zbog novih otkrića. Vidjevši da su sami spoznali neka nova otkrića željet će se ponovo vratiti u knjižnicu i boraviti u njoj zajedno s drugom djecom. Danas se čak rade i taktilne slikovnice koje su namijenjene zajedničkom „čitanju“ djece bez vidnih oštećenja i onih koja ta oštećenja imaju. Na ovaj način djeca počinju razumijevati različitost među sobom, ali i shvaćaju kako bez obzira na sve mogu postići zajednički cilj- doći do istih spoznaja.

Istraživanje provedeno u sklopu ovog diplomskog rada pokazalo je da su taktilne slikovnice slabo zastupljene na dječjim odjelima hrvatskih narodnih knjižnica te da i one koje jesu ne odgovaraju u potpunosti Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica. Vjerojatno zbog nedostatka korisnika s vidnim oštećenjima neki su se knjižničari/knjižničarke izjasnili kako nisu niti upoznati s navedenim Smjernicama dok su neki ispitanici čak i sudjelovali u izradi jedne takve taktilne slikovnice koja je sudjelovala na međunarodnom natjecanju. Poznato je da se hrvatske knjižnice godinama bore s nedovoljnim financijskim sredstvima koja bi im osigurala nabavu građe za sve vrste korisnika. Važno je stoga da knjižnice redovno njeguju suradnju s drugim ustanovama koje bi im pomogle da zajedničkom suradnjom ostvare zamišljene ciljeve. Stavovi i težnje knjižničnog osoblja za boljim poboljšanjem službi i usluga potaknut će promjene koje su od velike važnosti za djecu, pogotovo djecu s posebnim potrebama.

LITERATURA

1. Anić, V. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi liber, 2004.
2. Batinić, Š.; Majhut, B. Počeci slikovnice u Hrvatskoj. // Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova sa savjetovanja povodom Međunarodnog dana dječje knjige održanog 26. travnja 1999. u Zagrebu / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000.
3. Bukvić, Z. Podrška djeci s teškoćama i posebnim odgojno obrazovnim potrebama primjenom programa senzorne integracije (prikaz slučajeva). // Kvaliteta i standardi usluga edukacijskih rehabilitatora : zbornik radova 9. kongresa s međunarodnim sudjelovanjem.
Dostupno na: <http://bib.irb.hr/datoteka/588674.zbornik2012.pdf#page=94> (14.8.2016.)
4. ClearVisionProject: Take Five Creative Embroiderers.
Dostupno na: http://clearvisionproject.org/tactile_book_award.asp (14.8.2016.)
5. ClearVisionProject: Typhlo and Tactus International Tactile Book Competition 2013 Results.
Dostupno na: <http://www.clearvisionproject.org/tactus-competition.asp> (14.8.2016.)
6. Diklić, Z. ; Težak, D. ; Zalar, I. Primjeri iz dječje književnosti. Zagreb : DiVić, 1996.
7. Frajtag, S. Stanje, iskustva i perspektivne knjižničnih usluga za slijepe i slabovidne u Hrvatskoj. // Knjižnične usluge za slijepe i slabovidne: stanje i perspektive: zbornik radova / uredila Dijana Sabolović-Krajina. Koprivnica: Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", 2013.

Dostupno na:
http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/dokumenti/knjiznicna_usluga_zslijepe_i_slabovidne.pdf
8. Guidelines for making tactile books.
Dostupno na: <http://www.tactus.org/guidelines.html>
9. Hrvatska enciklopedija. Brailleovo pismo.
Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9210> (14.8.2016.)

10. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- a. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 105-107.
 - b. Dopuna IFLA-inog Manifesta. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 118-119.
11. Knebl Klasić, S. Slikovnica - susret djeteta i pisane riječi. // Moj vrtić – priručnik za sretnije odrastanje, br. 20/21(2010)
12. Knjižnice za slijepe u informacijsko doba: smjernice za razvoj službi i usluga. / uredile Rosemary Kavanagh i Beatrice Christensen Skoeld. Prev. Kristijan Ciganović. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.
13. Posilović, A. Kutić slikovnica : priručnik za osnivanje i rad. Zagreb : Savez društava Naša djeca, 1986.
14. Putovanje mace Lile. // Knjižnice grada Zagreba.
- Dostupno na:
- https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/slikovnica_putovanje_mace_lile/1
(14.8.2016.)
15. Rječnik hrvatskoga jezika / glavni urednik Jure Šonje. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža ; Školska knjiga, 2000.
16. Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu – važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / IFLA [i.e. International Federation of Library Associations and Institutions], Sekcija za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
17. Stričević, I. Čitajmo im od najranije dobi.
- Dostupno na:

- file:///C:/Users/korisnik/Downloads/web-tekst_odgajatelji_2006%20(1).pdf
(14.8.2016.)
18. Šišnović, I. Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. // Dijete, vrtić, obitelj 17, 66(2011)
19. Šupe, T. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. // Dijete, vrtić, obitelj 26, 66(2011/2012)
20. Švarc-Kalafatić, V. Slikovnica i igračka. // Umjetnost i dijete 4, 19-20(1972)
21. Tadić, K. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994
Dostupno na:
<http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/katm.htm> (14.8.2016.)
22. Taktilne slikovnice kroz prostor: vodič kroz izložbu.
Dostupno na:
<http://gkr.hr/Magazin/Osvrti/Taktilne-slikovnice-kroz-prostor-vodic-kroz-izlozbu>
(14.8.2016.)
23. The Typhlo and Tactus guide to children's books with tactile illustrations 2000 – 2008.
Dostupno na: http://www.tactus.org/guide_lines_typhlo_anglais.pdf (14.8.2016.)
24. Tupek, A. Digitalizacija građe za slijepe i slabovidne osobe - potrebe i mogućnosti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010)
25. Typhlo & Tactus.
Dostupno na:
<http://www.tactus.org> (14.8.2016.)
26. Typhlo & Tactus Tactile Book Contest 2015.
Dostupno na: <http://www.aph.org/research/tactile-book-contest/> (14.8.2016.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Priča o maloj gusjenici

Preuzeto sa:

<http://gkr.hr/Magazin/Osvrti/Taktilne-slikovnice-kroz-prostor-vodic-krozizlozbu>

Slika 2. Ti, ja i naše ruke

Preuzeto sa:

<http://www.aph.org/research/tactile-book-contest/>

Slika 3. Nevjerojatna planina

Preuzeto sa:

<http://www.clearvisionproject.org/tactus-competition.asp>

Slika 4. Pronađi 5 riba

Preuzeto sa

http://clearvisionproject.org/tactile_book_award.asp

Slika 5. Godišnja doba

Preuzeto sa:

<http://gkr.hr/Magazin/Osvrti/Taktilne-slikovnice-kroz-prostor-vodic-kroz-izlozbu>

Slika 6. Moj prvi rječnik: Odjeća

Preuzeto sa:

<http://gkr.hr/Magazin/Osvrti/Taktilne-slikovnice-kroz-prostor-vodic-kroz-izlozbu>

Slika 7. Putovanje mace Lile

Preuzeto sa:

https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/slikovnica_putovanje_mace_lile/1

PRILOZI

ANKETNI UPITNIK

1. Navedite naziv svoje knjižnice.

2. Koliko često se u svakodnevnom radu susrećete s djecom s oštećenjima vida?

- a) Često
- b) Ponekad
- c) Rijetko
- d) Nikad

3. Jeste li upoznati sa IFLA-inim Smjernicama koje se odnose na knjižnične usluge za djecu?

- a) Da, u potpunosti
- b) Uglavnom da
- c) Ne u potpunosti
- d) Uopće ne

4. Mogu li djeca s oštećenjima vida pristupiti bez poteškoća dječjem odjelu vaše knjižnice?

- a) Da, u potpunosti
- b) Da, uz male poteškoće

c) Ne

5. Je li unutar dječjeg odjela vaše knjižnice omogućeno kretanje bez poteškoća djeci s oštećenjima vida?

a) Da, u potpunosti

b) Da, uz male poteškoće

c) Ne

6. Što od navedene građe prilagođene osobama s oštećenjima vida posjeduje vaša knjižnica? (moguće zaokružiti više odgovora)

a) Zvučne knjige

b) Zvučne novine i zvučna periodična građa

c) Knjige lagane za čitanje

d) Elektroničke knjige

e) Video/DVD knjige s titlovima i /ili znakovnim jezikom

f) Taktilne slikovnice

g) Knjige na brajici

h) Knjige u uvećanom tisku

7. Smatrate li da znate dovoljno o pojmu *taktilna slikovnica*?

a) Da

b) Ne

8. Posjeduje li vaša knjižnica dovoljan broj taktilnih slikovnica?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam
- d) Uopće ih ne posjeduje

9. Zadovoljavaju li taktilne slikovnice koje imate u svom fondu kriterije propisane Typhlo & Tactus Smjernicama za izradu taktilnih slikovnica?

- a) Da, u potpunosti
- b) Uglavnom da
- c) Uopće ne
- d) Ne posjedujemo taktilne slikovnice

10. Posjedujete li primjerak taktilne slikovnice ispisan na brajici?

- a) Da
- b) Ne

11. Planira li vaša knjižnica nabavu većeg broja taktilnih slikovnica?

- a) Da
- b) Da, čim bude u mogućnosti

- c) Ne, nema dovoljno financijskih sredstava
- d) Ne, nema potrebe za tim

12. Jeste li upoznati s literaturom koja govori o taktilnim slikovnicama?

- a) Da, u potpunosti
- b) Uglavnom da
- c) Uopće ne

13. Smatrate li da postoji dovoljno literature na temu taktilnih slikovnica?

- a) Da
- b) Ne

14. Jeste li sudjelovali na seminaru posvećenom taktilnim slikovnicama?

- a) Da
- b) Ne

15. Jeste li ikada sudjelovali u izradi taktilne slikovnice za djecu?

- a) Da
- b) Ne

16. Jeste li ikada zajedno s djecom pokušali unutar svog odjela napraviti jednostavniju taktilnu slikovnicu?

- a) Da
- b) Ne

17. Jeste li u svojoj knjižnici imali priliku izložiti taktilnu slikovnicu koja je sudjelovala na nekom međunarodnom natječaju taktilnih slikovnica?

- a) Da
- b) Ne

18. Suraduje li vaša knjižnica sa zavičajnim udrugama slijepih osoba?

- a) Da
- b) Ne

19. Planirate li u budućnosti suradnju?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

20. Smatrate li da taktilne slikovnice mogu uvelike utjecati na osjetilni razvoj djece s oštećenjima vida?

- a) Da, u potpunosti
- b) Uglavnom da
- c) Uopće ne

21. Smatrate li da taktilne slikovnice dobro utječu i na osjetilni razvoj djece bez oštećenja vida?

- a) Da, u potpunosti
- b) Uglavnom da
- c) Uopće ne